

Plan wynikowy z wymaganiami na poszczególne oceny – „Zrozumieć przeszłość. Starożytność i średniowiecze”

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
		Uczeń:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> – historia jako nauka – chronologia w historii – epoki historyczne – sposoby datowania zabytków archeologicznych – źródła historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historia, kalendarz, starożytność, średniowiecze, czasy nowożytne, epoka najnowsza, źródło historyczne</i> – wymienia główne epoki historyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prehistoria, starożytność klasyczna, antyk</i> – przedstawia różne metody liczenia czasu wykorzystywane na przestrzeni dziejów – wymienia najważniejsze cezury chronologiczne – prezentuje klasyfikację źródeł historycznych – tłumaczy znaczenie źródeł dla poznawania przeszłości 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>historiografia</i> – tłumaczy, jaką funkcję pełnił kalendarz i jak zmieniał się na przestrzeni dziejów – podaje przykłady źródeł, na podstawie których historycy odtwarzają przeszłość 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>dendrochronologia</i> – tłumaczy, na czym polega specjalizacja w badaniu historii – omawia stosowane przez archeologów metody datowania zabytków – przedstawia zjawiska z przeszłości należące do pamięci zbiorowej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie przeszłości dla wspólnego dziedzictwa i kształtu współczesnej cywilizacji
PIERWSZE CYWILIZACJE						
1. Prehistoria	<ul style="list-style-type: none"> – pojawienie się i ewolucja człowieka – Karol Darwin i teoria ewolucji – <i>Homo sapiens</i> – chronologia pradziejów – człowiek w paleolicie – rewolucja neolityczna – sztuka prehistoryczna – najstarsze miasta – cywilizacje w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rewolucja neolityczna</i> – wskazuje na mapie obszary cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek – omawia cechy charakterystyczne i skutki rewolucji neolitycznej – wymienia cechy charakterystyczne cywilizacji powstałych w dolinach wielkich rzek 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>paleolit, neolit, Żyźny Półksiężyc, system irygacyjny</i> – wskazuje na mapie zasięg Żyźnego Półksiężycza – podaje cechy charakterystyczne człowieka rozumnego – przedstawia chronologię pradziejów – omawia przyczyny rewolucji neolitycznej – tłumaczy rolę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>teoria kreacjonizmu, ewolucja, antropologia, epoka lodowcowa, hominidy, megality, ideogram</i> – charakteryzuje postać Karola Darwina – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się człowieka współczesnego – omawia teorię Karola Darwina – wyjaśnia, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie najstarsze miasta świata (Jerycho, Çatal Höyük) – wymienia etapy ewolucji człowieka i charakteryzuje poszczególne formy hominidów – opisuje cechy charakterystyczne sztuki prehistorycznej – podaje cechy charakterystyczne najstarszych osad 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia kontrowersje związane z teorią Karola Darwina

	dolinach wielkich rzek – powstanie cywilizacji		pierwszych miast – opisuje przyczyny powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek – wymienia i omawia etapy powstania cywilizacji w dolinach wielkich rzek	polegała ewolucja człowieka – opisuje tryb życia społeczeństw w paleolicie	miejskich	
2. Mezopotamia i jej dzieje	– warunki naturalne Mezopotamii – pochodzenie Sumerów – cywilizacja Sumerów – imperium Akadów – Babilonia i jej dzieje – <i>Kodeks Hammurabiego</i> – Asyria i jej dzieje – społeczeństwa i państwa Mezopotamii – wierzenia religijne i osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – pismo klinowe – architektura i sztuka Mezopotamii	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Międzyrzecze, Sumerowie, kodeks, Kodeks Hammurabiego, politeizm, pismo klinowe</i> – charakteryzuje postać Hammurabiego – wskazuje na mapie obszar Międzyrzecza – wymienia cechy charakterystyczne cywilizacji Sumerów – wyjaśnia znaczenie pisma dla rozwoju cywilizacji Mezopotamii	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>zikkurat, imperium, Babilon, Asyria</i> – określa czas: rozwoju cywilizacji Sumerów (IV–III tysiąclecie p.n.e.), spisania <i>Kodeksu Hammurabiego</i> (XVIII w. p.n.e.) – charakteryzuje postać Sargona Wielkiego – wskazuje na mapie siedziby Sumerów, Babilon – opisuje warunki naturalne Mezopotamii – przedstawia panowanie Hammurabiego – omawia <i>Kodeks Hammurabiego</i> – podaje cechy charakterystyczne państw i społeczeństw Mezopotamii – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne ludów Międzyrzecza	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akadowie, prawo talionu, muszkeni</i> – charakteryzuje postać Nabuchodonozora II – wskazuje na mapie Akad, Asyrię, największy zasięg państw: babilońskiego i asyryjskiego – omawia okoliczności powstania i cechy charakterystyczne imperium akadyjskiego – określa kierunki ekspansji Babilonii i Asyrii – przedstawia okoliczności powstania oraz upadku imperiów: babilońskiego i asyryjskiego – opisuje wierzenia religijne ludów Mezopotamii – charakteryzuje architekturę i sztukę Mezopotamii	– wyjaśnia znaczenie terminu „ <i>Epos o Gilgameszu</i> ” – określa czas rozwoju poszczególnych cywilizacji na terenie Mezopotamii oraz daty: zdobycia Babilonu przez Persów (539 r. p.n.e.), upadku Asyrii (614 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Asurbanipala – wymienia etapy przemian politycznych na terenie Mezopotamii od IV do II tysiąclecia p.n.e. – omawia i ocenia politykę władców asyryjskich wobec podbitych ludów	– wyjaśnia pochodzenie Sumerów – ocenia znaczenie <i>Kodeksu Hammurabiego</i> dla organizacji państwa i funkcjonowania społeczeństwa
3. Cywilizacja egipska	– warunki naturalne Egiptu – początki cywilizacji	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>faraon, piramida, mumifikacja,</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>katarakta, wezyr, „Księga</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nom, nomarcha, Hetyci, pismo</i>	– określa czas bitwy pod Kadesz (1285 r. p.n.e.)	– ocenia dorobek cywilizacji egipskiej – zestawia osiągnięcia

	<p>egipskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – państwo faraonów i jego dzieje polityczne – ustrój społeczno-polityczny Egiptu – religia Egipcjan – wiara w życie pozagrobowe – kultura starożytnego Egiptu – piramidy – zabytki architektury i sztuki egipskiej – pismo – znaczenie cywilizacji egipskiej 	<p><i>pismo hieroglificzne</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – określa czas powstania cywilizacji egipskiej (IV tysiąclecie p.n.e.) – wskazuje na mapie Górny i Dolny Egipt – tłumaczy znaczenie Nilu dla gospodarki Egiptu – wymienia cechy charakterystyczne religii egipskiej 	<p><i>umarłych”</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – określa czas podboju Egiptu przez Aleksandra Wielkiego (332 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Ramzesa II – wymienia warunki naturalne Egiptu – przedstawia ustrój polityczny Egiptu – opisuje strukturę społeczną starożytnego Egiptu – omawia wiarę Egipcjan w życie pozagrobowe – podaje cechy charakterystyczne kultury egipskiej – charakteryzuje zabytki architektury i sztuki egipskiej 	<p><i>hieratyczne, pismo demotyczne</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Narmera – prezentuje okoliczności powstania cywilizacji egipskiej – przedstawia początki władzy faraonów – omawia świat bogów egipskich – opisuje wpływ wiary Egipcjan w życie pozagrobowe na ich architekturę i sztukę – wymienia etapy rozwoju pisma egipskiego i jego znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Amenhotepa IV – przedstawia dzieje państwa egipskiego od Średniego Państwa do zajęcia Egiptu przez Rzymian – wyjaśnia znaczenie reformy wprowadzonej przez Amenhotepa IV dla religii egipskiej 	<p>cywilizacyjne mieszkańców starożytnej Mezopotamii i Egiptu</p> <ul style="list-style-type: none"> – porównuje wierzenia religijne mieszkańców starożytnej Mezopotamii i Egiptu
<p>4. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Hetytów – Fenicjanie – kolonizacja fenicka – Hebrajczycy w Palestynie – królestwo Izraela i jego upadek – judaizm i <i>Stary Testament</i> – Persowie i ich imperium – religia perska 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Stary Testament, religia monoteistyczna, judaizm</i> – charakteryzuje postacie: Abrahama, Mojżesza, Dawida, Salomona – wskazuje na mapie Palestynę i Jerozolimę – wymienia cechy charakterystyczne judaizmu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Indoeuropejczycy, Hebrajczycy, Fenicjanie, faktoria handlowa, „Tora”, Persowie, zaratustryzm</i> – określa czas powstania cywilizacji fenickiej (III tysiąclecie p.n.e.), upadku państwa perskiego (koniec IV w. p.n.e.), panowania Dawida (1000–960 r. p.n.e.), upadku królestwa Izraela (722 r. p.n.e.) i Judy (586 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ariowie, niewola babilońska, diaspora</i> – określa czas działalności Zaratustry (druga połowa VII w. p.n.e.) oraz datę końca niewoli babilońskiej (538 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji fenickiej, Izrael, Judę, zasięg podbojów perskich – opisuje przyczyny, zasięg i skutki kolonizacji fenickiej – wymienia przyczyny i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hetyci, Medowie, mazdaizm</i> – określa czas rozkwitu potęgi Hetytów (XIV i XIII w. p.n.e.) oraz daty: założenia Kartaginy (814 r. p.n.e.), powstania państwa Medów (625 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Kambyzesa – omawia kierunki i zasięg migracji Indoeuropejczyków oraz plemion semickich 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje politykę Asyryjczyków, Babilończyków i Persów wobec podbitej ludności – ocenia wpływ imperium Achemenidów i religii perskiej na rozwój cywilizacji

			<p>Saula, Cyrusa II Wielkiego, Dariusza I Wielkiego, Zaratustry</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Fenicję – wymienia cechy cywilizacji fenickiej – omawia proces powstania królestwa Izraela – opisuje działalność Dawida i Salomona – przedstawia organizację imperium perskiego – wymienia założenia religii perskiej 	<p>skutki upadku królestw Izraela oraz Judy</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia <i>Stary Testament</i> i wyjaśnia jego znaczenie dla badań nad dziejami Hebrajczyków – charakteryzuje rozwój imperium perskiego – podaje kierunki i zasięg podbojów perskich 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historyczne i biblijne dzieje Hebrajczyków 	
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cywilizacji doliny Indusu – okres wedyjski – system kast – imperium Maurjów – religie Indii – warunki naturalne starożytnych Chin – historia Chin – osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków – konfucjanizm 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>buddyzm</i>, <i>konfucjanizm</i> – charakteryzuje postacie: Aśoki, Buddy, Shi Huanghi, Laocjusza, Konfucjusza – wskazuje na mapie starożytne Indie i Chiny – omawia osiągnięcia cywilizacyjne Chińczyków 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kasta</i>, <i>braminizm</i>, <i>hinduizm</i>, <i>nirwana</i> – określa czas działalności Buddy (VI/V w. p.n.e.) i Konfucjusza (VI/V w. p.n.e.) – omawia warunki naturalne doliny Indusu – przedstawia system kast – charakteryzuje braminizm i hinduizm – tłumaczy wpływ religii starożytnych Indii na tamtejsze systemy: społeczny i polityczny – opisuje warunki naturalne starożytnych Chin – prezentuje filozofię konfucjanizmu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>cytadela</i>, <i>Ariowie</i>, „<i>Wedy</i>” – określa czas najazdu Ariów na Indie (II tysiąclecie p.n.e.), powstania cesarstwa w Chinach (221 r. p.n.e.) – przedstawia przyczyny, zasięg i skutki ekspansji Ariów – charakteryzuje strukturę społeczną i polityczną Indii w okresie rządów Ariów – omawia wpływ konfucjanizmu na starożytne państwo i społeczeństwo chińskie – tłumaczy, dlaczego cywilizacja Chin rozwijała się w izolacji od reszty świata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Ramajana</i>, <i>guru</i> – określa czas zjednoczenia Indii przez przedstawicieli dynastii Maurjów (321 r. p.n.e.) – omawia początki cywilizacji doliny Indusu – przedstawia okoliczności i skutki zjednoczenia Indii przez władców z dynastii Maurjów – wymienia etapy budowania chińskiej państwowości 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ cywilizacji starożytnych Indii oraz Chin na kulturę i cywilizację współczesną

STAROŻYTNA GRECJA

<p>1. Najstarsze dzieje Grecji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Grecja i jej warunki naturalne – transport i gospodarka – kultura minojska – Mykeńczycy i starożytne Mykeny – „wieki ciemne” 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura minojska, kultura mykeńska</i> – wymienia cechy charakterystyczne kultury minojskiej i mykeńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Hellada, Hellenowie</i> – określa czas trwania kultury minojskiej (ok. 2000–1450 r. p.n.e.), kultury mykeńskiej (ok. 1580–1200 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Minosa, Agamemnona – wskazuje na mapie krainy starożytnej Grecji, Kretę, Cypr – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne przedstawicieli kultury minojskiej i mykeńskiej – omawia warunki naturalne starożytnej Grecji – podaje cechy charakterystyczne gospodarki starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Achajowie, Dorowie, „wieki ciemne”, Jonowie</i> – określa czas trwania „wieków ciemnych” (XII–IX w. p.n.e.) – wskazuje na mapie Cyklady, Sporady, zasięg kultury minojskiej, zasięg kultury mykeńskiej – omawia „wieki ciemne” w dziejach starożytnej Grecji – wyjaśnia wpływ morza na życie starożytnych Greków 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Heinricha Schliemanna – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa Achajów, Dorów i Jonów – porównuje organizację państwa oraz społeczeństwa w kulturze minojskiej i mykeńskiej – przedstawia okoliczności upadku kultury minojskiej i mykeńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje funkcje oraz wygląd pałaców minojskich i mykeńskich – ocenia wartość poznawczą źródeł wiedzy na temat świata mykeńskiego
<p>2. Świat <i>poleis</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – początki <i>poleis</i> – hoplici i falanga – geneza powstania greckich <i>poleis</i> – ustroje <i>poleis</i> – Wielka Kolonizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>polis, monarchia, oligarchia, demokracja, Wielka Kolonizacja</i> – omawia ustroje <i>poleis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>agora, Akropol, arystokracja, hoplici, falanga, tyran, metropolia</i> – określa czas Wielkiej Kolonizacji (VIII–VI w. p.n.e.) – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji greckiej – wymienia cechy charakterystyczne <i>polis</i> jako organizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>okres archaiczny, amfora, barbarzyńca</i> – określa czas trwania okresu archaicznego w dziejach Grecji (VIII–VI w. p.n.e.), pojawienia się alfabetu greckiego (VIII w. p.n.e.) – wymienia przyczyny powstania <i>poleis</i> greckich – porównuje formy ustrojowe <i>poleis</i> greckich 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>ajsymneci</i> – porównuje zasięg kolonizacji greckiej i fenickiej – wymienia przyczyny wprowadzenia pieniądza monetarnego w świecie starożytnym 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wady i zalety greckich <i>poleis</i> związane z funkcją, jaką pełniły one w świecie greckim – ocenia sposób funkcjonowania <i>poleis</i> w starożytnej Grecji

			<p>politycznej, społecznej, religijnej i ekonomicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny, zasięg i skutki Wielkiej Kolonizacji – tłumaczy, na czym polegała wyjątkowość greckich <i>poleis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy wpływ reformy wojskowej na ustrój starożytnych <i>poleis</i> 		
3. Sparta	<ul style="list-style-type: none"> – początki Sparty – działalność Likurga – społeczeństwo Sparty – ustrój polityczny Sparty – życie Spartan – wojownicy spartańscy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>spartiaci</i>, <i>geruzja</i>, <i>eforowie</i>, <i>oligarchia</i> – określa czas założenia <i>polis</i> spartańskiej (II tysiąclecie p.n.e.) – omawia ustrój polityczny Sparty 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>heloci</i>, <i>periojkowie</i>, <i>apella</i> – określa czas zakończenia budowy władztwa terytorialnego przez Spartę (VI w. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Likurga, Leonidasa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> spartańskiej – opisuje społeczeństwo Sparty – wymienia kompetencje instytucji ustrojowych w Sparcie – omawia życie codzienne Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Peloponeski</i>, <i>symmachia</i>, <i>diarchia</i> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji <i>polis</i> spartańskiej – opisuje początki <i>polis</i> spartańskiej – wymienia przyczyny i skutki powstania Związku Peloponeskiego – omawia działalność Likurga – tłumaczy, na czym polegała uprzywilejowana pozycja spartiatów – przedstawia rolę i znaczenie wojowników w Sparcie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>Wielka Rhetra</i>”, <i>kleroi</i>, <i>diata</i> – wymienia społeczne i polityczne skutki uprzywilejowania spartiatów – przedstawia rolę kobiet w społeczeństwie spartańskim – omawia pozycję królów w <i>polis</i> spartańskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polegała oryginalność ustroju politycznego Sparty – ocenia prawo i wychowanie spartańskie oraz ich wpływ na funkcjonowanie tej <i>polis</i>
4. Ateny	<ul style="list-style-type: none"> – Ateny w okresie archaicznym – prawa Drakona, reformy Solona i Klejstenesa – społeczeństwo demokratycznych Aten – ustrój polityczny Aten 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Rada Pięciuset</i>, <i>demokracja</i>, <i>ostracyzm</i> – opisuje ustrój polityczny demokratycznych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>archont</i>, <i>metojkowie</i>, <i>eklezja</i>, <i>retoryka</i>, <i>sąd ludowy</i>, <i>strateg</i>, <i>demagog</i> – określa czas: reform Solona (594/593 r. p.n.e.), reform Klejstenesa (508/507 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>strząśnięcie długów</i>”, <i>fyla</i>, <i>kworum</i>, <i>dieta</i>, <i>Pnyks</i> – określa czas spisania praw Drakona (621 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Tezeusza, Drakona, Pizystrata 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trytia</i>, <i>dokimazja</i>, <i>euthyna</i> – określa czas przejścia władzy przez Pizystrata (561 r. p.n.e.) – opisuje historię Aten w okresie archaicznym – przedstawia sytuację 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia reformy Solona i Klejstenesa oraz ich wpływ na przemiany ustrojowe i społeczne w <i>polis</i> ateńskiej

	– urzędy w demokracji ateńskiej		Solona, Klejstenesa, Peryklesa – wskazuje na mapie zasięg <i>polis</i> ateńskiej – przedstawia warunki naturalne i gospodarkę Attyki – wymienia reformy społeczne oraz polityczne Solona i Klejstenesa – omawia społeczeństwo demokratycznych Aten	– opisuje położenie i najważniejsze zabytki Aten – przedstawia polityczną i społeczną rolę arystokracji ateńskiej – tłumaczy przyczyny i okoliczności przeprowadzenia reform Solona oraz Klejstenesa – omawia rolę niewolników w starożytnych Atenach	kobiet w <i>polis</i> ateńskiej – omawia działalność i odpowiedzialność urzędników w demokratycznych Atenach	
5. Wojny grecko-perskie	– przyczyny wojen grecko-perskich – armie: grecka i perska – bitwa pod Maratonem i jej znaczenie – Filippides i bieg maratoński – wyprawa Kserksesa – bitwa pod Termopilami – Salamina i Plateje	– określa czas: bitwy pod Maratonem (490 r. p.n.e.), bitwy pod Termopilami i bitwy Salaminą (480 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa – wskazuje na mapie Maraton i Salaminę – omawia przebieg bitwy pod Maratonem	– określa czas: wyprawy Datysa i Artafernesa (490 r. p.n.e.), wyprawy Kserksesa (480 r. p.n.e.), bitwy pod Platejami i Mykale (479 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Datysa, Artafernesa, Kserksesa – wskazuje na mapie Plateje, Mykale – wymienia przyczyny wojen grecko-perskich – omawia przebieg bitwy pod Termopilami – przedstawia przebieg bitwy pod Salaminą – podaje skutki wojen grecko-perskich	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Nieśmiertelni</i> , <i>polemarcha</i> , <i>triera</i> – określa czas wyprawy Mardoniosa (492 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Mardoniosa, Pauzanasza – wskazuje na mapie kierunki wypraw perskich na Grecję – przedstawia przebieg wypraw Persów przeciwko Grekom	– charakteryzuje postacie: Hippiasza, Filippidesa – porównuje armie: grecką i perską pod względem uzbrojenia oraz taktyki wojskowej	– ocenia znaczenie bitwy pod Maratonem – ocenia postawy Greków pod Maratonem, Termopilami i Salaminą
6. Kultura antycznej Grecji	– literatura grecka – retoryka – teatr grecki – filozofia grecka – architektura i rzeźba grecka – sztuki plastyczne w	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liryka</i> , <i>filozofia</i> – charakteryzuje postacie: Homera, Sokratesa, Arystotelesa, Platona – wymienia poglądy wybitnych filozofów	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>historiografia</i> , <i>sofiści</i> , <i>retoryka</i> , <i>antropomorfizacja</i> , <i>heros</i> , <i>wyrocznia</i> – charakteryzuje postacie: Herodota, Sofoklesa,	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Akademia</i> , <i>Liceum</i> – charakteryzuje postacie: Tukidydesa, Demostenesa, Izokratesa, Ajschylosa,	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>agon</i> – omawia genezę teatru antycznego – opisuje wygląd antycznej świątyni – określa rolę sportu w	– ocenia osiągnięcia cywilizacyjne kultury starożytnej Grecji i ich wpływ na oblicze współczesnej Europy

	<p>okresie klasycznym</p> <ul style="list-style-type: none"> – religia w starożytnej Grecji – sport w starożytnej Grecji 	<p>greckich</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia panteon bogów greckich 	<p>Eurypidesa, Fidiasza, Myrona, Hipokratesa z Kos</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kierunki rozwoju literatury greckiej – prezentuje rolę teatru w kulturze greckiej – wyjaśnia istotę rozważań filozoficznych antycznych Greków – opisuje architekturę grecką – omawia greckie porządki architektoniczne – wymienia przykłady rzeźby greckiej – podaje cechy charakterystyczne religii starożytnych Greków 	<p>Arystofanesa, Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery, Polikleta, Lizypa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia etapy w historii kultury greckiej i określa czas ich trwania – tłumaczy, jaką rolę w życiu starożytnych Greków odgrywała retoryka – omawia teatr antyczny i jego działalność – przedstawia klasyczny kanon piękna – podaje przykłady malarstwa greckiego – określa, jaką rolę w świecie greckim odgrywały wyrocznie 	<p>starożytnej Grecji</p>	
<p>7. Grecja po wojnach perskich</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Związek Morski – wojna peloponeska i jej skutki – rywalizacja o hegemonię w Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>hegemonia</i> – określa czas wojny peloponeskiej (431–404 r. p.n.e.) – przedstawia skutki wojny peloponeskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Związek Morski</i> – określa czas powstania Związku Morskiego (478 r. p.n.e.) – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny peloponeskiej – opisuje politykę Aten po wojnach perskich – wymienia przyczyny i przedstawia przebieg wojny peloponeskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas wojny korynckiej (395–387 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Kimona, Alkibiadesa – wskazuje na mapie obszary zamieszkane przez uczestników wojny korynckiej – omawia okoliczności powstania Związku Morskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>wyprawa dziesięciu tysięcy</i>” – określa czas bitwy pod Leuktrami (371 r. p.n.e.) – wymienia etapy rywalizacji o hegemonię w Grecji po wojnie peloponeskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne skutki rywalizacji <i>poleis</i> greckich o hegemonię
<p>8. Aleksander Wielki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Macedonia przed Aleksandrem Wielkim – armia Macedonii – podboje Aleksandra 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas przejścia władzy przez Aleksandra Wielkiego (336 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Aleksandra Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: bitwy nad rzeką Granikos (334 r. p.n.e.), bitwy pod Issos (333 r. p.n.e.), bitwy pod Arbelą i Gaugamelą (331 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: bitwy pod Cheroneją (338 r. p.n.e.), zdobycia Persepolis (330 r. p.n.e.) – opisuje rozwój potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sarisa</i>, <i>hetajrowie</i> – charakteryzuje postać Aleksandra I 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ ekspansji Aleksandra Wielkiego na rozwój cywilizacyjny podbitych ludów

	<p>Wielkiego – imperium Aleksandra Macedońskiego</p>	<p>– wskazuje na mapie kierunki ekspansji państwa macedońskiego – wymienia cechy charakterystyczne imperium macedońskiego w czasach panowania Aleksandra Wielkiego</p>	<p>r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Filipa II, Dariusza III – wymienia miejsca najważniejszych bitew Aleksandra Wielkiego – przedstawia etapy ekspansji Macedonii w czasach panowania Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia, dlaczego Aleksander Wielki przejmował wschodnie obyczaje</p>	<p>macedońskiej w czasach panowania Filipa II – omawia organizację imperium macedońskiego – charakteryzuje politykę Aleksandra Wielkiego wobec podbitych ludów</p>	<p>– omawia dzieje państwa macedońskiego przed Aleksandrem Wielkim – opisuje armię macedońską i sposób prowadzenia przez nią walki</p>	
<p>9. Świat hellenistyczny</p>	<p>– rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – cechy kultury hellenistycznej – ośrodki kultury hellenistycznej – literatura okresu hellenistycznego – filozofia epoki hellenistycznej – sztuki plastyczne – religia i kult władców – dziedzictwo epoki hellenistycznej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>epoka hellenistyczna</i> – określa czas trwania epoki hellenistycznej (323–31 r. p.n.e.) – wymienia cechy kultury hellenistycznej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stoicyzm, epikureizm, cynizm, kult władców</i> – charakteryzuje postacie: Epikura z Aten, Zenona z Kition, Diogenesa z Synopy, Euklidesa, Archimedes z Syrakuz – omawia skutki rywalizacji wodzów po śmierci Aleksandra Wielkiego – przedstawia kierunki filozoficzne epoki hellenizmu – wymienia cechy charakterystyczne sztuki hellenistycznej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>diadochowie, filologia, synkretyzm</i> – określa czas: śmierci Aleksandra Wielkiego (323 r. p.n.e.), podboju Egiptu przez Rzym (31 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Polibiusza, Eratostenesa z Cyreny, Arystarcha z Samos – wskazuje na mapie państwa powstałe w wyniku rozpadu imperium Aleksandra Wielkiego – opisuje ośrodki kultury hellenistycznej i ich znaczenie – omawia rozwój literatury w okresie hellenistycznym – przedstawia poglądy filozofów epoki</p>	<p>– charakteryzuje postacie: Lizymacha, Ptolemeusza I Sotera, Seleukosa I Nikatora, Kallimacha, Teokryta, Pyrrona z Elidy, Hipparchosa z Nikai – omawia sytuację imperium macedońskiego po śmierci Aleksandra Wielkiego – wymienia zabytki sztuki hellenistycznej</p>	<p>– omawia i ocenia dziedzictwo epoki hellenistycznej</p>

				hellenistycznej – wymienia nowe zjawiska religijne, które pojawiły się w okresie hellenistycznym		
ANTYCZNY RZYM						
1. Etruskowie i początki Rzymu	– starożytna Italia – pochodzenie Etrusków – Etruskowie i ich cywilizacja – legendarne i historyczne początki Rzymu	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>senat</i> – określa czas założenia Rzymu (753 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Romulusa – omawia legendarne i historyczne początki Rzymu	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>patrycjusze</i> , <i>plebs</i> – określa czas największej potęgi Etrusków (VII–VI w. p.n.e.), wprowadzenia republiki (509 r. p.n.e.) – wymienia warunki naturalne Półwyspu Apenińskiego – przedstawia osiągnięcia cywilizacji etruskiej – omawia ustrój i strukturę społeczną królewskiego Rzymu	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>patronat</i> – wskazuje na mapie zasięg osadnictwa plemion i ludów zamieszkujących starożytną Italię – opisuje organizację polityczną Etrusków – omawia wierzenia Etrusków	– wyjaśnia kontrowersje związane z pochodzeniem Etrusków	– ocenia wpływ osiągnięć cywilizacji etruskiej na kształtowanie się starożytnego Rzymu
2. Republika rzymska	– republika i jej społeczeństwo – władze republiki rzymskiej – urzędy i instytucje republikańskie – walka o prawa plebejuszy – <i>Prawo XII tablic</i>	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>republika</i> – omawia władze republiki rzymskiej	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konsul</i> , <i>pretor</i> , <i>kwestor</i> , <i>edyl</i> , <i>cenzor</i> , <i>dyktator</i> , <i>trybun ludowy</i> , <i>Prawo XII tablic</i> – przedstawia strukturę społeczną republikańskiego Rzymu – omawia kompetencje senatu oraz wyższych i niższych rangą urzędników rzymskich	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>liktor</i> , <i>komicja</i> , „ <i>nobilitas</i> ” – charakteryzuje postać Cyncynata – podaje okoliczności wprowadzenia w Rzymie republiki – omawia kompetencje komicjów – opisuje przyczyny, przebieg i skutki walki o prawa plebejuszy	– porównuje republikę rzymską z <i>polis</i> grecką	– omawia i ocenia rolę patrycjuszy w starożytnym Rzymie
3. Powstanie Imperium Rzymskiego	– podbój Italii – Italia po podbojach rzymskich – armia rzymska	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>legion</i> – określa czas: I wojny punickiej (264–241 r.	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sprzymierzeńcy</i> , <i>triumf</i> , <i>Imperium Romanum</i> ,	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekwici</i> , <i>manipuł</i> , <i>centuria</i> – określa czas: końca	– określa czas: bitwy pod Benewentem (275 r. p.n.e.), bitwy pod Kynoskefalaj (197 r.	– ocenia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum

	<ul style="list-style-type: none"> – legiony rzymskie – przyczyny, przebieg i skutki wojen punickich – podbój państw hellenistycznych – Imperium Romanum 	<p>p.n.e.), II wojny punickiej (218–201 r. p.n.e.), III wojny punickiej (149–146 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Hannibala – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu w basenie Morza Śródziemnego – wymienia przyczyny i skutki wojen punickich 	<p><i>namiestnik</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – określa czas: bitwy pod Kannami (216 r. p.n.e.), bitwy pod Zamą (202 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Publiusza Korneliusza Scypiona – wskazuje na mapie miejsca bitew z czasów wojen punickich – przedstawia przebieg wojen punickich – omawia sposób organizacji i funkcjonowanie Imperium Romanum 	<p>podboju Półwyspu Apenińskiego (264 r. p.n.e.), bitwy pod Mylae (261 r. p.n.e.), podboju Macedonii przez Rzym (168 r. p.n.e.), zajęcia Grecji przez Rzym (146 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Pyrrusa – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Rzymu na Półwyspie Apenińskim, kierunek marszu Hannibala, terytoria zajęte przez Rzym – przedstawia etapy podboju Italii przez Rzymian – przedstawia organizację terenów podbitych przez Rzym w Italii – omawia organizację armii rzymskiej 	<p>p.n.e.), bitwy pod Magnezją (190 r. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Hamilkara Barkasa, Lucjusza Emiliusza Paulusa, Gajusza Terencjusza Warrona – wyjaśnia przyczyny sukcesu rzymskiej ekspansji – przedstawia etapy podboju państw hellenistycznych przez Rzym 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ ekspansji rzymskiej na losy państw podbitych
4. Kryzys i upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> – skutki podbojów – reformy Grakchów – kryzys republiki – niewolnicy w starożytnym Rzymie – powstanie Spartakusa – I triumwirat – rządy Cezara – II triumwirat 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gladiator</i>, <i>triumwirat</i> – określa czas: powstania Spartakusa (73–71 r. p.n.e.), I triumwiratu (60 r. p.n.e.), II triumwiratu (43 r. p.n.e.), bitwy pod Akcjum (31 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Spartakusa, Gajusza Juliusza Cezara – omawia przyczyny i skutki powstania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>proletariusze</i>, <i>kwestia agrarna</i>, <i>cezaryzm</i> – określa czas: reform Grakchów (133 i 123 r. p.n.e.), wkroczenia Cezara do Rzymu (49 r. p.n.e.), bitwy pod Farsalos (48 r. p.n.e.), id marcowych (44 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Tyberiusza Grakchusa, Gajusza Grakchusa, 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>villa</i>”, <i>ekwici</i>, <i>popularzy</i>, <i>optymaci</i>, <i>reforma wojskowa Gajusza Mariusza</i> – określa czas: reformy wojskowej Gajusza Mariusza (koniec II w. p.n.e.), dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli (82–79 r. p.n.e.), bitwy pod Filippi (42 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: powstania Wercyngetoryksa (52 r. p.n.e.), bitwy pod Alezją (52 r. p.n.e.) – charakteryzuje postacie: Wercyngetoryksa, Marka Brutusa, Kasjusza Longinusa, Katona Młodszeo, Decymusa – wymienia różnice polityczne między 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje i ocenia niewolnictwo w Rzymie z jego wcześniejszymi formami na Bliskim Wschodzie oraz w Grecji

		<p>Spartakusa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki walki wybitnych polityków o wpływy polityczne w republice rzymskiej 	<p>Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza, Oktawiana</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny, realizację i skutki reform agrarnych Grakchów – przedstawia przebieg powstania Spartakusa – omawia przebieg walki wybitnych polityków o wpływy w republice rzymskiej – tłumaczy przyczyny załamania się ustroju republikańskiego w Rzymie 	<p>Gajusza Mariusza, Publiusza Korneliusza Sulli, Marka Licyniusza Krassusa, Kleopatry VII, Lepidusa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Rzymu u schyłku republiki, miejsca bitew stoczonych podczas wojen domowych – opisuje społeczne i gospodarcze skutki podbojów republikańskiego Rzymu – omawia położenie niewolników w starożytnym Rzymie – przedstawia istotę i skutki reformy wojskowej Gajusza Mariusza – wymienia przyczyny i skutki dyktatury Publiusza Korneliusza Sulli – opisuje działalność militarną i polityczną Juliusza Gajusza Cezara 	<p>stronictwami politycznymi w starożytnym Rzymie</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia związki między przemianami społeczno-gospodarczymi a kryzysem republiki 	
5. Powstanie cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie cesarstwa – pryncypat – monarchia a republika – panowanie Oktawiana Augusta – dynastia julijsko-klaudyjska – podboje rzymskie w 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>cesarstwo</i> – określa czas końca republiki rzymskiej (31 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Oktawiana Augusta – wymienia cechy charakterystyczne pryncypatu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pryncypat</i>, <i>pretorianie</i> – określa czas faktycznego przejścia władzy przez Oktawiana (27 r. p.n.e.) – charakteryzuje postać Nerona – wymienia okoliczności 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prefekt</i>, <i>prokurator</i>, <i>kohorta</i> – określa czas początku podboju Brytanii (43 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas bitwy w Lesie Teutoburskim (9 r. n.e.) – charakteryzuje postać Arminiusza – opisuje relacje między cesarzem a innymi instytucjami państwa – przedstawia 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Oktawiana Augusta

	I w. n.e.		powstania cesarstwa rzymskiego – omawia miejsce i funkcje cesarza w państwie – przedstawia kompetencje senatu i urzędników rzymskich w epoce pryncypatu	terytoria przyłączone do Rzymu przez Oktawiana Augusta – omawia politykę Oktawiana Augusta wobec prowincji rzymskich – opisuje reformy wojskowe Oktawiana Augusta – przedstawia zmiany w sferze obyczajowości, kulturze i religii w czasach panowania Oktawiana Augusta	panowanie władców z dynastii julijsko-klaudyjskiej – omawia etapy rozwoju terytorium Rzymu w okresie rządów Oktawiana Augusta	
6. Pryncypat i dominat	– panowanie Flawiuszów i Antoninów – romanizacja i urbanizacja prowincji – wojny w okresie pryncypatu – limes i zagrożenie zewnętrzne imperium – dominat i tetrarchia	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>romanizacja</i> , <i>urbanizacja</i> – omawia przyczyny, przejawy i skutki romanizacji prowincji rzymskich	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limes</i> , <i>centralizacja</i> , <i>absolutyzacja</i> , <i>dominat</i> – określa czas wprowadzenia dominatu (koniec III w. n.e.) – charakteryzuje postać Dioklecjana – tłumaczy, jaką rolę odgrywał limes – omawia cechy charakterystyczne dominatu jako formy sprawowania władzy	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>tetrarchia</i> – określa czas wybuchu powstania w Judei (66 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Trajana, Hadriana – wskazuje na mapie obszary podbojów rzymskich z okresu pryncypatu, Wał Hadriana, rzymskie umocnienia graniczne – opisuje politykę cesarzy rzymskich w epoce pryncypatu – omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzymu w okresie pryncypatu – wymienia przyczyny wprowadzenia dominatu	– określa czas: wojen z Dakami (101–106 r. n.e.), wyprawy przeciwko Partom (114–117 r. n.e.), najazdów Alemanów i Franków na Rzym (początek III w. n.e.) – charakteryzuje postacie: Wespazjana, Tytusa, Decebala, Waleriana – wskazuje na mapie kierunki najazdów plemion barbarzyńskich na Imperium Rzymskie – omawia ekspansję terytorialną Rzymu w okresie pryncypatu – porównuje ustrój Rzymu w okresach: pryncypatu i dominatu	– omawia i ocenia politykę rzymską wobec plemion barbarzyńskich najeżdżających imperium
7. Kultura	– kształtowanie się	– wyjaśnia znaczenie	– określa czas spisania	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– ocenia osiągnięcia

antycznego Rzymu	<p>kultury rzymskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> – literatura rzymska – filozofia rzymska – prawo rzymskie – architektura i sztuka – osiągnięcia techniczne – religia w antycznym Rzymie 	<p>terminów: <i>akwedukt, Panteon, Koloseum</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza – wymienia cechy charakterystyczne kultury starożytnego Rzymu 	<p><i>Prawa XII tablic</i> (V w. p.n.e.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Katona Starszego, Cyncerona, Tacyta, Seneki – wymienia cechy charakterystyczne literatury rzymskiej – podaje cechy charakterystyczne prawa rzymskiego – przedstawia osiągnięcia rzymskiej sztuki i architektury – opisuje osiągnięcia techniczne starożytnych Rzymian – omawia religię starożytnych Rzymian 	<p>terminów: <i>kazuistyka, geniusz, auspicja, mitraizm</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Mecenasa, Tytusa Liwiusza, Marka Aureliusza – omawia źródła kultury starożytnego Rzymu – omawia osiągnięcia Rzymian w dziedzinie historiografii – opisuje kierunki rozwoju filozofii rzymskiej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach pojawił się kult cesarza i jakie miał znaczenie 	<p>terminu <i>haruspicja</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Plauta, Fabiusza Piktora, Lukrecjusza – omawia wpływ religii greckiej i kultów wschodnich na religię starożytnego Rzymu – porównuje wierzenia religijne starożytnych Greków i Rzymian 	<p>cywilizacyjne kultury starożytnego Rzymu i ich wpływ na współczesną Europę</p>
8. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> – początki chrześcijaństwa – powstanie Kościoła powszechnego – prześladowania chrześcijan – chrześcijaństwo religią tolerowaną i państwową 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Mesjasz, Stary Testament, Nowy Testament, Kościół powszechny</i> – określa czas: narodzin Jezusa (7–6 r. p.n.e.), śmierci Jezusa (30 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Jezusa, św. Pawła z Tarsu – wskazuje na mapie miejsce powstania chrześcijaństwa – opisuje początki religii chrześcijańskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>biskup, herezja, sobór, diecezja, patriarcha</i> – określa czas: pierwszych wielkich prześladowań chrześcijan (64 r. n.e.), wydania <i>Edyktu mediolańskiego</i> (313 r. p.n.e.), uznania chrześcijaństwa za religię panującą (392 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Poncjusza Piłata, Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się i zasięg chrześcijaństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – określa czas soboru w Nicei (325 r. n.e.) – wskazuje na mapie siedziby patriarchatów – opisuje powstanie chrześcijaństwa – wymienia przyczyny popularności chrześcijaństwa w świecie rzymskim – omawia stosunek starożytnych Rzymian do chrześcijan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gnostycyzm, apokryfy, chrystogram</i> – charakteryzuje postać Decjusza – przedstawia pierwsze podziały wśród chrześcijan 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosunek państwa rzymskiego i starożytnych Rzymian do chrześcijan

			<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia proces powstawania Kościoła powszechnego – omawia stosunek państwa rzymskiego do chrześcijan – opisuje proces zmiany chrześcijaństwa z religii prześladowanej w państwową 			
9. Upadek Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys wewnętrzny imperium – próby reform – wielka wędrówka ludów – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – przyczyny upadku Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas upadku cesarstwa zachodniorzymskiego (476 r. n.e.) – omawia przejawy kryzysu gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>latyfundium</i> – określa czas: założenia Konstantynopola (330 r. n.e.), podziału cesarstwa rzymskiego (395 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Konstantyna Wielkiego, Teodozjusza Wielkiego, Attyli, Odoakra – wskazuje na mapie linię podziału cesarstwa rzymskiego – omawia przyczyny kryzysów: gospodarczego i społecznego w Imperium Rzymskim – przedstawia okoliczności upadku cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolon</i> – określa czas: nadania obywatelstwa rzymskiego wszystkim wolnym mieszkańcom cesarstwa (212 r. n.e.), bitwy pod Adrianopolem (378 r. n.e.), bitwy na Polach Katalaunijskich (451 r. n.e.) – charakteryzuje postacie: Romulusa Augustulusa, Teodoryka – przedstawia próby reform cesarstwa podejmowane przez cesarzy rzymskich i ich skutki 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: złupienia Rzymu przez Wizygotów (410 r. n.e.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 r. n.e.) – wskazuje na mapie kierunki migracji plemion barbarzyńskich – omawia zasięg, przebieg i skutki najazdów plemion barbarzyńskich na Rzym w okresie wielkiej wędrówki ludów – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE						
1. Barbarzyńska Europa	<ul style="list-style-type: none"> – plemiona germańskie – królestwa barbarzyńskie – organizacja monarchii barbarzyńskich 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia nazwy królestw barbarzyńskich powstałych po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – omawia religijną i cywilizacyjną rolę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>regula zakonna</i>, <i>benedyktyni</i> – określa czas: kształtowania się królestw anglosaskich (koniec VI w.), powstania zakonu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>arianizm</i> – określa czas: migracji Wandalów do Afryki (429 r.), wkroczenia Longobardów do Italii (586 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>ting (wiec)</i> – określa czas: pokonania Odoakra przez Ostrogotów (493 r.), złupienia Rzymu przez Wandalów (455 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia religijną i cywilizacyjną rolę klasztorów

	<ul style="list-style-type: none"> – upadek państw barbarzyńskich – Kościół na przełomie epok – religijna i cywilizacyjna rola klasztorów – chrystianizacja Irlandii i Brytanii 	<p>klasztorów</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia powstanie Brytanii 	<p>benedyktynów (początek VI w.), chrystianizacji Irlandii (V w.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Odoakra, św. Benedykta z Nursji, św. Patryka – wskazuje na mapie królestwa barbarzyńskie powstałe po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – omawia organizację polityczną monarchii barbarzyńskich – opisuje wkład cywilizacji rzymskiej w organizację królestw barbarzyńskich 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Teodoryka I Wielkiego, Winfryda-Bonifacego – omawia organizację plemion germańskich – opisuje okoliczności powstania królestw barbarzyńskich – prezentuje proces chrystianizacji Wysp Brytyjskich – przedstawia okoliczności upadku państw barbarzyńskich 	<p>r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Genzeryka, Grzegorza Wielkiego, Kasjodora, św. Kolumbana – omawia sytuację Kościoła na przełomie starożytności i średniowiecza 	
2. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> – Bizancjum na przełomie epok – restauracja cesarstwa rzymskiego – polityka wewnętrzna Justyniana I – kultura i sztuka Bizancjum – <i>Kodeks Justyniana</i> – architektura w Bizancjum – kryzys Bizancjum – przemiany społeczne w Bizancjum – dynastia macedońska 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Bizancjum</i> – charakteryzuje postać Justyniana I Wielkiego – wskazuje na mapie terytorium Bizancjum po podziale cesarstwa rzymskiego – omawia politykę wewnętrzną i zewnętrzną Justyniana Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kodyfikacja justyniańska</i> – określa czas: wkroczenia wojsk bizantyjskich do Italii (536 r.), wydania <i>Kodeksu Justyniana</i> (534 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Bizancjum – tłumaczy, jakie były źródła potęgi Bizancjum – omawia cechy charakterystyczne i znaczenie <i>Kodeksu Justyniana</i> – opisuje rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ikonoklazm</i>, <i>renesans macedoński</i> – określa czas: wyprawy Belizariusza przeciwko Wandalom (533 r.), interwencji Justyniana I w Hiszpanii (552–555 r.), najazdu Longobardów na Italię (568 r.), ataku Arabów na Konstantynopol (717 r.), chrystianizacji Bułgarii (864 r.) – charakteryzuje postać Belizariusza – wskazuje na mapie obszary przyłączone do Bizancjum w czasach panowania Justyniana I Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>ogień grecki</i>”, <i>tem</i> – określa czas: powstania Nika w Konstantynopolu (532 r.), zdobycia bizantyjskich posiadłości w Hiszpanii przez Wizygotów (571–572 r.), oblężenia Konstantynopola przez Awarów i Słowian (626 r.), bitwy pod Niniwą (627 r.), sojuszu Bazylego II i Włodzimierza Wielkiego (988 r.), pokonania Bułgarów przez Bazylego II (1018 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Bizancjum w kultywowaniu tradycji antycznej i upowszechnianiu chrześcijaństwa

			<p>upowszechnianiu chrześcijaństwa</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia dzieła sztuki i architektury bizantyjskiej – opisuje przemiany ustrojowe i społeczne, które dokonały się w Bizancjum w VII w. – wyjaśnia, na czym polegał renesans macedoński 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia chronologię dziejów Bizancjum – opisuje kulturę i sztukę Bizancjum – charakteryzuje spory o religię w Bizancjum – wymienia, jakie było zagrożenie zewnętrzne dla Bizancjum w drugiej połowie VII i VIII w. – omawia panowanie dynastii macedońskiej w Bizancjum 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Tryboniana, Prokopiusza z Cezarei, Herakliusza I, Bazylego I Macedończyka, Bazylego II Bułgarobójcy, Włodzimierza Wielkiego – określa różnice w rozwoju Bizancjum i krajów łacińskiej Europy – omawia okoliczności i przejawy kryzysu w Bizancjum w VI w. – opisuje rywalizację bizantyjsko-perską i jej skutki 	
3. Świat islamu	<ul style="list-style-type: none"> – Arabia przed Mahometem – powstanie islamu i jego rozwój – podboje arabskie – powstanie imperium Arabów – cywilizacja islamu i jej cechy charakterystyczne – podział imperium muzułmańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>islam</i>, <i>prorok</i>, „<i>Koran</i>” – określa czas ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny (622 r.) – charakteryzuje postać Mahometa – wskazuje na mapie pierwotne siedziby plemion arabskich, kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – omawia zasady religijne islamu i ich wpływ na organizację państwa oraz społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hidżra</i>, <i>dżihad</i>, <i>szariat</i>, <i>kalif</i>, <i>sultan</i>, <i>meczety</i> – określa czas: najazdu Arabów na Hiszpanię (711 r.), oblężenia Konstantynopola przez Arabów (717 r.), bitwy pod Poitiers (732 r.) – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Arabów, zasięg podbojów arabskich, miejsce bitwy pod Poitiers – opisuje <i>Koran</i> i jego znaczenie dla świata arabskiego – omawia etapy i zasięg 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>arabizacja</i>, <i>islamizacja</i>, <i>minaret</i>, <i>szyici</i>, <i>sunnici</i>, <i>astrolabium</i> – określa czas: narodzin Mahometa (570/571 r.), pierwszego objawienia Mahometa (610 r.), powrotu Mahometa do Mekki (630 r.), śmierci Mahometa (632 r.) – charakteryzuje postacie: Alego, Abu Bakra, Umara, Usmana – przedstawia organizację i sposób życia plemion arabskich przed Mahometem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dżizja</i>, <i>mihrab</i> – określa czas: bitwy nad rzeką Tałas (751 r.), powstania kalifatu Umajjadów (661 r.), wybuchu rewolty Abbasydów (747 r.) – charakteryzuje postać Abu al-Abbasa – tłumaczy, jaką rolę odegrali Arabowie w przejmowaniu i utrwalaniu nauki greckiej – omawia przyczyny, przebieg i skutki podziału imperium 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie cywilizacji islamskiej dla średniowiecznej i współczesnej Europy.

			<p>podbojów arabskich</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje czynniki, które wpłynęły na trwałość podbojów arabskich – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne islamu 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje życie i działalność Mahometa – omawia sytuację w świecie arabskim po śmierci Mahometa – wymienia cechy charakterystyczne architektury arabskiej 	arabskiego	
4. Monarchia Franków	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie państwa Franków – społeczeństwo w monarchii Merowingów – panowanie dynastii Merowingów – organizacja monarchii Franków – powstanie monarchii patrymonialnej – początki potęgi Karolingów – panowanie Pepina Krótkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>monarchia patrymonialna</i> – określa czas chrztu Chlodwiga (496 r.) – charakteryzuje postać Chlodwiga I – omawia znaczenie przyjęcia chrztu przez Chlodwiga – wymienia cechy charakterystyczne ustroju państwa frankijskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>majordom, hrabstwo, beneficjum, senior, wasal, Merowingowie, Karolingowie</i> – określa czas: bitwy pod Poitiers (732 r.), przejścia władzy przez Pepina Krótkiego (747 r.), powstania Państwa Kościelnego (756 r.) – charakteryzuje postacie: Karola Młota, Pepina Krótkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Franków pod koniec V i w połowie VIII w. – przedstawia etapy formowania się państwa Franków – opisuje okoliczności i skutki osłabienia władzy monarszej Merowingów – przedstawia okoliczności powstania monarchii patrymonialnej – omawia rolę władcy i dworu królewskiego w państwie Franków 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>prawo salickie</i> – określa czas: przejścia urzędu majordoma przez Karola Młota (714 r.), detronizacji Merowingów (751 r.), pokonania Longobardów przez Pepina Krótkiego (755–756 r.) – charakteryzuje postać Childeryka III – wskazuje na mapie zasięg Państwa Kościelnego – omawia proces kształtowania się państwa Franków – prezentuje strukturę społeczną monarchii Merowingów – opisuje rządy władców z dynastii Merowingów – przedstawia rolę wiecu w państwie frankijskim – tłumaczy, co było źródłem potęgi Karolingów – charakteryzuje panowanie Pepina Krótkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: zajęcia Burgundii przez Franków (534 r.), podziału państwa Franków po śmierci Karola Młota (741 r.) – charakteryzuje postacie: Childeryka, Grzegorza z Tours, Arnulfa z Metz, Karlomana – porównuje ustroje: monarchii patrymonialnej i cesarstwa rzymskiego – omawia wpływ Karolingów na rządy władców z dynastii Merowingów – wyjaśnia, na czym polegał sakralny charakter wczesnośredniowiecznych monarchii 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie polityki Pepina Krótkiego dla losów państwa frankijskiego i średniowiecznej Europy

<p>5. Imperium Karolingów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie imperium Karolingów – reformy karolińskie – reforma wojskowa – reforma edukacji – zmiany w języku łacińskim – renesans karoliński – odnowienie cesarstwa – kryzys imperium Karolingów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>renesans karoliński</i> – określa czas koronacji cesarskiej Karola Wielkiego (800 r.) – charakteryzuje postać Karola Wielkiego – wskazuje na mapie zasięg państwa Karola Wielkiego – wyjaśnia, na czym polegał renesans karoliński 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>marchia, kapitularz, skryba, zasada senioratu</i> – określa czas: koronacji Karola Wielkiego na króla Longobardów (774 r.), traktatu z Verdun (843 r.) – charakteryzuje postacie: Lotara, Ludwika Niemieckiego, Karola Łysego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Karola Wielkiego, Akwizgran – omawia reformy karolińskie dotyczące administracji, finansów, wojskowości i edukacji – przedstawia okoliczności, przebieg i skutki odnowienia cesarstwa – wymienia postanowienia i skutki traktatu z Verdun 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>trivium</i>”, „<i>quadrivium</i>”, <i>minuskuła karolińska</i> – określa czas: śmierci Pepina Krótkiego (768 r.), przejścia władzy przez Karola Wielkiego (771 r.), pokonania Awarów (796 r.), śmierci Karola Wielkiego (814 r.) – charakteryzuje postacie: Leona III, Ludwika Pobożnego – wskazuje na mapie zdobycze terytorialne Karola Wielkiego – przedstawia przebieg i skutki ekspansji Karola Wielkiego – wymienia osiągnięcia architektury z epoki Karolingów – opisuje sytuację państwa frankijskiego po śmierci Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Alkuina, Pawła Diakona, Hrabana Maura, Einharda – przedstawia okoliczności dojścia do władzy Karola Wielkiego – omawia zmiany w języku i piśmie łacińskim 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia znaczenie traktatu z Verdun dla kształtowania się narodów współczesnej Europy – określa wpływ organizacji i kultury państwa Franków na średniowieczną Europę.
<p>6. Kształtowanie się ustroju feudalnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarka i społeczeństwo we wczesnym średniowieczu – władztwo gruntowe – feudalizm – hołd lenny – rozwój systemu lennego – drabina feudalna 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka towarowo-pieniężna, senior, wasal, renta feudalna, pańszczyzna, hołd lenny, lenno, drabina feudalna, feudalizm</i> – wymienia cechy charakterystyczne społeczeństwa feudalnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gospodarka naturalna, włość senioralna, władztwo gruntowe, immunitet, beneficjum, szlachta, kasztelan, rozdrobnienie feudalne</i> – wyjaśnia, na czym polegało władztwo gruntowe – omawia wpływ 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trybut, suzeren, szeryf</i> – omawia przejawy i skutki regresu gospodarczego w Europie po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – opisuje kształtowanie się stosunków wasalno-lennych – charakteryzuje system 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia wpływ przemian gospodarczych na strukturę średniowiecznego społeczeństwa – omawia rozwój systemów lennych w Europie Zachodniej oraz Anglii i porównuje je 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia gospodarcze, społeczne i polityczne skutki feudalizmu

			<p>immunitetu na kształtowanie się władztwa gruntowego</p> <ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy, jakie miejsce w średniowiecznym społeczeństwie zajmowało rycerstwo 	<p>zależności wynikających z drabiny feudalnej</p>		
<p>7. Europa Zachodnia w IX i X wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – upadek dynastii Karolingów – początki królestwa francuskiego – powstanie Rzeszy – cesarstwo Ottonów – Skandynawia i Normanowie – najazdy wikingów – podboje Normanów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>wikingowie</i> (<i>Normanowie</i>) – charakteryzuje postać Ottona I Wielkiego – wskazuje na mapie królestwa Francji, Niemiec i Anglii – omawia panowanie Ottona I i okoliczności jego koronacji cesarskiej – wymienia nazwy plemion zamieszkujących Skandynawię 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Kapetyngowie</i>, <i>Ludolfingowie</i>, <i>idea uniwersalizmu cesarskiego</i> – określa czas: przejścia tronu zachodniofrankijskiego przez dynastię Kapetyngów (987 r.), powstania państwa niemieckiego (919 r.), bitwy pod Hastings (1066 r.) – charakteryzuje postacie: Ottona III, Wilhelma I Zdobywcy – wskazuje na mapie siedziby wikingów, Normandię – opisuje powstanie królestwa francuskiego – przedstawia powstanie państwa niemieckiego – omawia uniwersalistyczne plany Ottona III – wymienia przyczyny ekspansji Normanów w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>runy</i> – określa czas: bitwy na Lechowym Polu (955 r.), początku ekspansji wikingów (793 r.) – charakteryzuje postacie: Hugona Kapeta, Henryka I, Ottona II, Ruryka – wskazuje na mapie kierunki ekspansji wikingów, miejsce bitwy na Lechowym Polu, miejsce bitwy pod Hastings, państwa normañskie w Europie – przedstawia strukturę wewnętrzną państw francuskie jak i niemieckie uległo rozdrobnieniu, powstały liczne księstwa, które co prawda podlegały monarsze, lecz na luźniejszych zasadach) powstałych po traktacie z Verdun – podaje przyczyny sukcesów ekspansji normańskiej w Europie – opisuje przebieg 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>konung</i>, <i>jarl</i> – określa czas schyłku panowania dynastii Karolingów w państwie wschodniofrankijskim (911 r.) – charakteryzuje postacie: Karola Grubego, Konrada I, Teofano, Rollona, Edwarda Wyznawcy, Harolda Godwinsona, Roberta Guiscarda, Eryka Rudego, Leifa Erikssona – omawia okoliczności upadku dynastii Karolingów – opisuje plemiona zamieszkujące Skandynawię 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje cesarską koncepcję uniwersalizmu z XX-wiecznym projektem zjednoczonej Europy – ocenia rolę wikingów w kształtowaniu się państw i narodów średniowiecznej Europy

				wypraw Normanów i ich zasięg		
8. Słowianie i Węgrzy	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Słowian – organizacja plemion słowiańskich – pierwsze państwo Słowian – Wielkie Morawy – działalność Cyryla i Metodego – państwa słowiańskie na Bałkanach – Ruś Kijowska – powstanie monarchii węgierskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>Słowianie</i> – wskazuje na mapie państwa słowiańskie, państwo Bułgarów, królestwo węgierskie – wymienia państwa Europy Środkowej, Południowej i Wschodniej, które przyjęły chrzest w obrządkach: łacińskim oraz greckim 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wiec, osada służebna, prowincja kościelna</i> – określa ekspansji Słowian (koniec V w.) oraz datę misji Cyryla i Metodego (863 r.) – charakteryzuje postacie: św. Cyryla, św. Metodego – wskazuje na mapie kierunki ekspansji plemion słowiańskich i ich podział terytorialny – przedstawia organizację plemion słowiańskich – omawia podział plemion słowiańskich – opisuje działalność św. Cyryla i św. Metodego – podaje okoliczności powstania Rusi Kijowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Prasłowianie, żupan, glagolica</i> – określa czas powstania państwa wielkomorawskiego (początek IX w.) oraz daty: przyjęcia chrztu przez Mojmira I (831 r.), przyjęcia chrztu przez Bułgarów (866 r.), przyjęcia chrztu przez Włodzimierza Wielkiego (988 r.), bitwy na Lechowym Polu (955 r.), przyjęcia chrztu przez Węgrów (974 r.) – charakteryzuje postacie: Samona, Mojmira I, Ruryka, Włodzimierza Wielkiego – określa pochodzenie Słowian – omawia okoliczności powstania państwa Samona – opisuje okoliczności powstania, organizację i losy państwa wielkomorawskiego – przedstawia wpływ działalności „apostołów Słowian” na chrystianizację Bałkanów – opisuje proces budowania państwa węgierskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas powstania Serbii i Chorwacji (X i XI w.) oraz daty: zajęcia Kijowa przez Olega (882 r.), koronacji Stefana I Wielkiego (1000 r.) – charakteryzuje postacie: Rościśława, Świętopelka, Asparucha, Olega, św. Olgi Kijowskiej, Arpada, Gejzy, Stefana I Wielkiego – przedstawia procesy państwowotwórcze na Bałkanach – wyjaśnia polityczne i doktrynalne przyczyny wrogości niemieckiej hierarchii kościelnej wobec misji św. Cyryla i św. Metodego – tłumaczy, na czym polegały związki między Bizancjum a Rusią Kijowską 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje role Awarów i Protobułgarów w dziejach Słowiańszczyzny

<p>9. Ziemie polskie do X wieku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsi mieszkańcy ziem polskich – Słowianie na ziemiach polskich – kultury archeologiczne na ziemiach polskich – organizacja społeczna Słowian – wierzenia Słowian – plemiona polskie – pierwsze państwa plemienne – początki państwa Polan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gród, drużyna</i> – określa czas powstania państw plemiennych: Wiślan (druga połowa IX w.) i Polan (X w.) – wskazuje na mapie siedziby plemion polskich – wyjaśnia, w jakich okolicznościach powstały pierwsze państwa plemienne na ziemiach polskich – opisuje proces tworzenia się państwa Polan 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura archeologiczna, opole, gospodarka przemienno-odłogowa</i> – określa czas osiedlenia się plemion słowiańskich na ziemiach polskich (V–VI w. n.e.) – wskazuje na mapie główne grody państw plemiennych – omawia gospodarkę plemion słowiańskich – opisuje organizację społeczną i polityczną Słowian – charakteryzuje wierzenia Słowian 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka, „Geograf bawarski”</i> – charakteryzuje postacie: Siemowita, Leszka, Siemomysła – opisuje pierwszych mieszkańców ziem polskich – wymienia cechy kultury łużyckiej na przykładzie Biskupina – tłumaczy, jaką rolę w procesie formowania się państw plemiennych odegrały wojny pomiędzy poszczególnymi ludami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura łużycka, kultura lateńska, ceramika sznurowa</i> – określa czas trwania kultur: łużyckiej (XV–IV w. p.n.e.) i lateńskiej (V i IV w. p.n.e.) – opisuje kultury archeologiczne na ziemiach polskich – wymienia przyczyny kontaktów handlowych między starożytnym Rzymem a plemionami bałtyjskimi 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie badań archeologicznych dla poznania początków państwowości polskiej
<p>10. Początki państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – państwo Mieszka I – chrzest Polski – postępy w tworzeniu monarchii – panowanie Bolesława Chrobrego – misja św. Wojciecha – zjazd gnieźnieński – wojny polsko-niemieckie – Polska królestwem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>zjazd gnieźnieński</i> – określa czas: chrztu Mieszka I (966 r.), bitwy pod Cedynią (972 r.), zjazdu gnieźnieńskiego (1000 r.), koronacji Bolesława Chrobrego (1025 r.) – charakteryzuje postacie: Mieszka I, Bolesława Chrobrego, św. Wojciecha – wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mieszka I na początku i pod koniec jego panowania, zasięg terytorialny państwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „<i>Dagome iudex</i>” – określa czas: powstania biskupstwa w Poznaniu (968 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), spisania dokumentu <i>Dagome iudex</i> (ok. 991 r.), wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha (997 r.), wojen z cesarzem Henrykiem II (1002–1018 r.), pokoju w Budziszynie (1018 r.), przyłączenia do Polski Grodów Czerwieńskich (1018 r.) – charakteryzuje postacie: Dobrawy, Radzima Gaudentego, Henryka II – wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>palatium</i> – określa czas: objęcia rządów przez Mieszka I (ok. 960 r.), ślubu Mieszka I z Dobrawą (965 r.), wyprawy Wichmana (967 r.), zajęcia ziemi krakowskiej (ok. 985 r.), zajęcia Śląska przez Mieszka I (990 r.), utraty Grodów Czerwieńskich (981 r.), beatyfikacji biskupa Wojciecha (999 r.), zajęcia Łużyc, Miśni i Milska przez Bolesława Chrobrego (1002 r.), przyłączenia Czech, Moraw i Słowacji (1003 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: sojuszu Mieszka I z Czechami (965 r.), ślubu Mieszka I z Odą (977 r.), pokoju w Poznaniu (1005 r.) – wskazuje na mapie przebieg wypraw wojennych w latach 1002–1018 – przedstawia stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Mieszka I – omawia stosunki polsko-ruskie w czasach panowania Bolesława Chrobrego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – ocenia polityczne i religijne znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego

		<p>Bolesława Chrobrego na początku i pod koniec jego panowania, Poznań, Gniezno</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – omawia postanowienia uczestników zjazdu gnieźnieńskiego o charakterze politycznym i religijnym 	<p>Kraków, Wrocław, Kołobrzeg, kierunek wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha, Ruś Kijowską, Grody Czerwieńskie</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przyczyny i skutki przyjęcia chrześcijaństwa przez Mieszka I – opisuje relacje Mieszka I z sąsiadami – podaje przyczyny wydania i treść dokumentu <i>Dagome iudex</i> – prezentuje przyczyny, przebieg i konsekwencje misji biskupa Wojciecha – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami – przedstawia okoliczności koronacji Bolesława Chrobrego i jej znaczenie dla państwowości polskiej 	<p>r.), zajęcia Miłska i Łużyc (1007 r.), utraty Pomorza (1007 r.), wypraw Henryka II (1015 i 1017 r.), wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego (1018 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Ibrahima ibn Jakuba, Wichmana, Hodona, Jordana, Ody, Świętopelka, Jarosława Mądrego – wskazuje na mapie Miłsko, Łużyce, Miśnię, Czechy, Morawy, Słowację – przedstawia początki panowania Mieszka I – do czasu przyjęcia przez niego chrztu – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Bolesława Chrobrego – opisuje przebieg wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami 		
11. Kryzys monarchii piastowskiej	<ul style="list-style-type: none"> – panowanie Mieszka II – kryzys monarchii piastowskiej – powrót Kazimierza I Odnowiciela – odbudowa państwa piastowskiego – król Bolesław II Śmiały – postawa biskupa krakowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: koronacji Mieszka II (1025 r.), powrotu Kazimierza Odnowiciela do kraju (1040 r.), koronacji Bolesława Śmiałego (1076 r.) – charakteryzuje postacie: Mieszka II, Kazimierza I Odnowiciela, Bolesława Śmiałego, Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>prawo rycerskie</i>, <i>bull</i> – określa czas: wygnania Mieszka II i przejęcia władzy przez Bezpryma (1031 r.), powstania ludowego w państwie piastowskim (1034 r.), odzyskania Mazowsza (1047 r.), opanowania Śląska (1050 r.), konfliktu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>palatyn</i>, „<i>Bulla gnieźnieńska</i>” – określa czas: najazdu sąsiadów na państwo Mieszka II (1031 r.), najazdu Brzetysława (1039 r.), odnowienia arcybiskupstwa w Gnieźnie (1076 r.), detronizacji Bolesława Śmiałego (1079 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: porozumienia w Merseburgu (1034 r.), zjazdu w Quedlinburgu (1054 r.), zjazdu w Merseburgu (1135 r.) – charakteryzuje postacie: Mieclawa, Ryczezy, Marii Dobroniegi, Ottona z Bambergu – podaje przyczyny, 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postępowanie Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława

	<p>Stanisława – panowanie Władysława Hermana – konflikt Bolesława Krzywoustego ze Zbigniewem – podbój i chrystianizacja Pomorza</p>	<p>– opisuje skutki załamania się rządów Mieszka II – omawia reformy wewnętrzne przeprowadzone przez Kazimierza Odnowiciela – wymienia przyczyny i skutki konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p>	<p>Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem (1079 r.), odzyskania Pomorza Gdańskiego (1116 r.), zhołdowania Pomorza Zachodniego (1122 r.) – charakteryzuje postacie: Bezpryma, Stanisława ze Szczepanowa, Władysława Hermana, Galla Anonima – wskazuje na mapie zasięg powstania ludowego, etapy jednoczenia ziem polskich przez Kazimierza Odnowiciela, zasięg podbojów Bolesława Krzywoustego – wymienia przyczyny i przejawy załamania się rządów Mieszka II – przedstawia skutki powstania ludowego w państwie piastowskim – opisuje etapy odbudowy państwowości polskiej przez Kazimierza Odnowiciela – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Bolesław Śmiały sięgnął po koronę – omawia politykę ekspansji Bolesława Krzywoustego – określa znaczenie kroniki Galla Anonima dla poznania początków</p>	<p>podziału państwa przez Władysława Hermana (1097 r.), odsunięcia Zbigniewa od władzy przez Bolesława Krzywoustego (1106 r.), najazdu Henryka V na Polskę (1109 r.), wydania <i>Bulli gnieźnieńskiej</i> (1136 r.) – charakteryzuje postacie: Jarosława Mądrego, Konrada II, Brzetysława I, Sieciecha, Zbigniewa, Henryka V, Lotara III – wskazuje na mapie ziemie utracone przez państwo Piastów na rzecz sąsiadów w 1031 r. – prezentuje podział państwa dokonany przez Władysława Hermana – omawia okoliczności przejęcia władzy przez Mieszka II – przedstawia okoliczności powrotu do kraju Kazimierza Odnowiciela i przejęcia przez niego władzy – omawia panowanie Bolesława Śmiałego – charakteryzuje przebieg konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – tłumaczy, w jakich okolicznościach Bolesław Krzywousty przejął pełną</p>	<p>przejawy i skutki wzrostu znaczenia możnowładztwa w czasach panowania Władysława Hermana – wymienia przyczyny, przejawy i skutki konfliktu Władysława Hermana z synami – omawia relacje państwa polskiego z cesarstwem niemieckim w czasach panowania Bolesława Krzywoustego</p>	
--	---	---	--	--	---	--

			państwowości polskiej	władzę nad krajem – opisuje politykę Bolesława Krzywoustego wobec Kościoła		
12. Państwo wczesnopiastowskie	<ul style="list-style-type: none"> – Polska monarchią patrymonialną – drużyna monarsza i jej rola – struktura społeczna monarchii wczesnopiastowskiej – prawo rycerskie – dwór monarszy i urzędy dworskie – organizacja grodowa – ustrój prawa książęcego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> – wymienia cechy charakterystyczne polskiej monarchii patrymonialnej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>dwór monarszy, organizacja grodowa, prawo rycerskie, wojewoda (palatyn), kanclerz, komes, kasztelan, osada służebna, prawo książęce, regalia, prawo zwyczajowe</i> – określa czas utrzymywania się monarchii patrymonialnej w Polsce (X–XIII w.) – omawia skład i znaczenie drużyny – opisuje strukturę społeczną monarchii wczesnopiastowskiej – przedstawia istotę prawa rycerskiego – charakteryzuje organizację grodową państwa piastowskiego – tłumaczy, jaką funkcję w państwie piastowskim pełniły osady służebne 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>komornik, cześnik, stolnik, koniuszy, łowczy, miecznik, włodarz, okręg grodowy, powołowe (poradlnie, podymne), stan, przewód</i> – wskazuje i omawia elementy władzy monarszej w państwie piastowskim – omawia organizację dworu monarszego – przedstawia kompetencje urzędników dworskich – opisuje społeczne i polityczne skutki wprowadzenia prawa rycerskiego – określa, w jaki sposób uformowała się struktura grodowa – charakteryzuje prawo książęce – tłumaczy, jaką rolę w państwie odgrywały regalia 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stróża, podworowe, narzaz</i> – omawia rodzaje danin wynikających z prawa książęcego – wymienia rodzaje regaliów w państwie piastowskim 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje organizację państwa pierwszych Piastów z organizacją państwa frankijskiego

EUROPA I POLSKA W XI–XIV WIEKU

1. Cesarstwo i papieństwo	<ul style="list-style-type: none"> – papieństwo po upadku cesarstwa rzymskiego – feudalizacja Kościoła 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>schizma, symonia, nepotyzm, ekskomunika</i> – określa czas: wielkiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>feudalizacja, inwestytura świecka, reforma kluniacka, nikolaizm, reforma</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>antypapież, kongregacja, patriarcha, konklawe, prawo kanoniczne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: synodu rzymskiego (1059 r.), I soboru laterańskiego (1123 r.), powstania prawa kanonicznego 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ rywalizacji między cesarstwem a papieństwem na rolę cesarza i papieża w średniowiecznej Europie
---------------------------	--	---	--	---	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> – ruch odnowy – wielka schizma wschodnia – reforma gregoriańska – spór o inwestyturę – odrodzenie prawa 	<p>schizmy wschodniej (1054 r.), upokorzenia Henryka IV w Canossie (1077 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Grzegorza VII, Henryka IV – opisuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem 	<p><i>gregoriańska</i>, „<i>Dictatus papae</i>”, <i>konkordat wormacki</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – określa czas: ogłoszenia dokumentu <i>Dictatus papae</i> (1075 r.), konkordatu wormackiego (1122 r.) – charakteryzuje postacie: Henryka V, Kaliksta II – wskazuje na mapie granicę podziału chrześcijaństwa po wielkiej schizmie wschodniej – omawia przejawy kryzysu papieżstwa i Kościoła w X w. – wyjaśnia, na czym polegała feudalizacja Kościoła oraz jakie były jej skutki polityczne i społeczne – opisuje okoliczności wielkiej schizmy wschodniej – omawia przebieg sporu o inwestyturę między Grzegorzem VII a Henrykiem IV. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: reformy kluniackiej (X/XI w.), reform gregoriańskich (1075–1076 r.), synodu w Wormacji (1076 r.), zdobycia Rzymu przez Henryka IV (1084 r.) – charakteryzuje postać Mikołaja II – omawia proces odnowy w Kościele w X i XI w. – wyjaśnia, w jaki sposób rozwiązano spór o inwestyturę między papieżem a cesarstwem 	<p>(poł. XI w.), zabójstwa Tomasza Becketa (1170 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Henryka II, Tomasza Becketa, Gracjana – omawia sytuację papieżstwa po upadku cesarstwa rzymskiego – opisuje okoliczności i skutki wprowadzenia prawa kanonicznego 	
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> – pielgrzymki do Ziemi Świętej – świat muzułmański w XI w. – geneza wypraw krzyżowych – I krucjata – walka o Ziemię Świętą 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krucjaty</i>, <i>zakon rycerski</i>, <i>templariusze</i>, <i>joannici</i>, <i>Krzyżacy</i> – określa czas: I krucjaty rycerskiej (1096 r.), zdobycia Akki przez muzułmanów (1291 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>handel lewantyński</i> – określa czas: synodu w Clermont (1095 r.), utworzenia Królestwa Jerozolimskiego (1099 r.), IV krucjaty (1202–1204 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>emir</i>, <i>pokój boży</i> – określa czas: pojawienia się Turków seldżuckich w Azji Mniejszej (XI w.), krucjaty ludowej (1096 r.), powstania hrabstwa 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>mamelucy</i> – określa czas: bitwy pod Manzikertem (1071 r.), II krucjaty (1147–1149 r.), bitwy pod Hattin (1187 r.), III krucjaty (1189–1192 r.), krucjaty dziecięcej 	<ul style="list-style-type: none"> – konfrontuje badania historyczne dotyczące działalności i losów templariuszy z mitami na ich temat – omawia oraz ocenia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków – ocenia postawy

	<ul style="list-style-type: none"> – armia krzyżowców – zakony rycerskie – IV krucjata – przyczyny klęski i skutki krucjat – templariusze 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie: Ziemię Świętą, Jerozolimę – wyjaśnia genezę wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej – omawia działalność zakonów rycerskich podczas krucjat – przedstawia przyczyny klęski wypraw krzyżowych 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Urbana II, Godfryda z Bouillon, Baldwina z Bouillon – wskazuje na mapie: Królestwo Jerozolimskie, Akkę – charakteryzuje ideologiczne podłoże krucjat – omawia okoliczności, w jakich zorganizowano I krucjatę do Ziemi Świętej – opisuje etapy walk o Ziemię Świętą – wymienia skutki krucjat dla Europy i Europejczyków 	<ul style="list-style-type: none"> Edessy i księstwa Antiochii (1098 r.), utworzenia hrabstwa Trypolisu (1099 r.), powstania zakonu templariuszy (1118 r.) powstania zakonu joannitów (1154 r.), powstania zakonu krzyżackiego (1191 r.), istnienia cesarstwa łacińskiego (1204–1261 r.), spalenia na stosie Jacques’a de Molaya (1314 r.) – charakteryzuje postacie: Konrada III, Ludwika VII, Saladyna, Filipa II Augusta, Ryszarda Lwie Serce, Fryderyka I Barbarossy, Jacques’a de Molaya, Filipa IV Pięknego – wskazuje na mapie: trasę wyprawy ludowej, I wyprawy rycerskiej oraz IV wyprawy krzyżowej, hrabstwo Edessy, księstwo Antiochii, hrabstwo Trypolisu – opisuje bezpośrednie przyczyny, przebieg oraz skutki I i IV wyprawy krzyżowej – omawia armię krzyżowców i metody prowadzenia przez nich walki 	<ul style="list-style-type: none"> (1212 r.), odzyskania Jerozolimy przez Fryderyka II (1229 r.), uwięzienia templariuszy przez Filipa IV Pięknego (1307 r.), rozwiązania zakonu templariuszy (1312 r.) – charakteryzuje postacie: Waltera bez Mienia, Piotra Eremity, Rajmunda z Tuluzy, Boemunda II, Hugona hrabiego Vermandois, Aleksego IV – omawia sposoby pielgrzymowania do Ziemi Świętej w X i XI w. – opisuje sytuację polityczną panującą na Bliskim Wschodzie w XI w. – wyjaśnia kontrowersje związane z krucjatą dziecięcą – omawia losy zakonów rycerskich po krucjatach – przedstawia udział Polaków w wyprawach krzyżowych 	uczestników krucjat
3. Gospodarka	– średniowieczna	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia znaczenie	– wyjaśnia, jaką rolę	– ocenia społeczne i

średniowiecznej Europy	<p>gospodarka</p> <ul style="list-style-type: none"> – przemiany w rolnictwie – rozwój osadnictwa – odrodzenie ośrodków miejskich – rozwój miast – ludność miejska – rozwój handlu – Hanza – powrót gospodarki pieniężnej 	<p>terminów: <i>renta feudalna, trójpolówka</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – tłumaczy, jakie korzyści osiągnęto dzięki zastosowaniu trójpolówki – wymienia cechy charakterystyczne średniowiecznego miasta 	<p>terminów: <i>plug, patrycjusze, pospólstwo, plebs, cech, gildia, bank</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje przemiany w rolnictwie – tłumaczy, na czym polegał rozwój miast w średniowiecznej Europie – omawia strukturę i cechy charakteryzujące stan mieszczański – charakteryzuje rolę cechów i gildii w średniowiecznych miastach 	<p>terminów: <i>chomąto, ruch kolonizacyjny, mistrz, Hanza, jarmark, weksel, lichwa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia ożywienie gospodarcze w Europie w X i XI w. – przedstawia ruch kolonizacyjny od X do XIV w. oraz omawia jego skutki – przedstawia proces odradzania się miast – wymienia przejawy rozwoju handlu w średniowiecznej Europie 	<p>odgrywał Związek Hanzeatycki</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia genezę i funkcjonowanie instytucji finansowych w średniowiecznej Europie 	<p>gospodarcze skutki ożywienia gospodarczego w Europie w X i XI w.</p>
4. Powstanie monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany społeczne – kształtowanie się stanów – powstanie i początki reprezentacji stanowej – monarchia stanowa w Anglii – <i>Wielka Karta Swobód</i> – Stany Generalne we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>społeczeństwo stanowe, parlament</i> – omawia strukturę średniowiecznego społeczeństwa feudalnego – charakteryzuje strukturę społeczeństwa stanowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>możnowładztwo, rycerstwo, Izba Lordów, Izba Gmin, Stany Generalne</i> – określa czas: ogłoszenia <i>Wielkiej Karty Swobód</i> (1215 r.), zwołania pierwszego parlamentu w Anglii (1264 r.), zwołania Stanów Generalnych (1302 r.) – przedstawia średniowieczne społeczeństwo feudalne – charakteryzuje społeczeństwo stanowe – wymienia postanowienia <i>Wielkiej Karty Swobód</i> – omawia uprawnienia parlamentu angielskiego i 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>nobilitacja, przywileje generalne, Kortezy, zasada suwerenności monarchii</i> – określa czas zwołania angielskiego parlamentu wzorcowego (1295 r.) – charakteryzuje postacie: Ryszarda Lwie Serce, Jana bez Ziemi, Szymona z Montfort, Filipa IV Pięknego – wymienia zapowiedzi przemian społecznych w średniowieczu – wyjaśnia okoliczności powstania reprezentacji stanowych w Anglii i we Francji – określa wpływ <i>Wielkiej Karty Swobód</i> na kształtowanie się 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>precedens</i> – określa czas: nadania <i>Wielkiej Karty Leónu</i> (1188 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> Karola IV (1356 r.) – charakteryzuje postacie: Marsyliusza z Padwy, Alfonsa I, Henryka II, Tomasza Becketa, Henryka III, Edwarda I – tłumaczy ideologiczne podłoże powstawania reprezentacji stanowych 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia społeczne i polityczne skutki powstania społeczeństwa stanowego w Europie

			Stanów Generalnych	angielskiej reprezentacji stanowej		
5. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowość monastyczna – średniowieczne klasztory – przemiany życia religijnego – cystersi – pojawienie się herezji – waldensi i katarzy – krucjaty przeciwko albigensom – zakony żebracze – papieństwo – od kryzysu do potęgi 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>herezja, inkwizycja, dominikanie, franciszkanie</i> – charakteryzuje postacie: św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzman – przedstawia kierunki przemian życia religijnego – omawia średniowieczne herezje 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>monastycyzm, cystersi, zakon żebraczy</i> – określa czas: założenia zakonu franciszkanów (1209 r.), założenia zakonu dominikanów (1216 r.) – charakteryzuje postać św. Bernarda z Clairvaux – omawia monastycyzm cysterski – przedstawia okoliczności powstania zakonu franciszkanów i przedstawia działalność jego członków – prezentuje okoliczności powstania zakonu dominikanów i przedstawia działalność jego członków 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ruch eremicki, kameduli, kartuzi, kanonicy regularni, waldensi, katarzy (albigensi)</i> – określa czas pojawienia się waldensów (1176 r.) – charakteryzuje postacie: Arnolda z Brescii, Piotra Valdy, Fryderyka I Barbarossy, Innocentego III – wskazuje na mapie obszary rozprzestrzeniania się herezji waldensów i albigensów – omawia wpływ cystersów na rozwój gospodarczy średniowiecznej Europy – wymienia przyczyny pojawienia się średniowiecznych herezji 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia okoliczności pojawienia się duchowości monastycznej – opisuje stosunek papieństwa do ruchów hereetyckich w Kościele – przedstawia relacje między papieństwem a cesarstwem w XII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postawę Kościoła oraz jego wyznawców wobec ruchów hereetyckich w średniowiecznej Europie
6. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – kultura w czasach karolińskich i ottońskich – cechy kultury średniowiecznej – znaczenie symboli i rytuałów – rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa – siedem sztuk wyzwolonych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>styl romański, styl gotycki</i> – określa czas: pojawienia się stylu romańskiego (X w.), pojawienia się stylu gotyckiego (poł. XII w.) – wymienia główne cechy kultury średniowiecza – omawia cechy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>uniwersalizm, renesans ottoński, siedem sztuk wyzwolonych, uniwersytet, scholastyka, tomizm, „Wulgata”</i> – określa czas: renesansu ottońskiego (X–XI w.), wynalezienia ruchomej czcionki (1455 r.) – charakteryzuje postacie: Jana Gutenberga, św. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Biblia pauperum, portal, apsyda, rozeta, nominalizm</i> – charakteryzuje postacie: Piotra Abélarda, Wilhelma Ockhama – tłumaczy, na czym polegała służebna rola literatury, sztuki i nauki wobec religii 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Hroswithy z Gandersheim, Adelajdy, Teofano – wyjaśnia, jaką rolę w rozwoju kultury średniowiecznej odgrywały kobiety – przedstawia stosunek ludzi żyjących w średniowieczu do osiągnięć cywilizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia charakterystyczne dla średniowiecza poglądy na świat i miejsce w nim człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> – uniwersytety – architektura średniowiecza – sztuka średniowiecza – kultura miejska – filozofia średniowieczna – rozwój łaciny w średniowieczu – literatura świecka 	<p>charakterystyczne architektury romańskiej i gotyckiej</p>	<p>Tomasza z Akwinu</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia średniowieczny uniwersalizm – tłumaczy, na czym polegał renesans ottoński – omawia rolę uniwersytetów w średniowiecznej edukacji – wymienia cechy charakterystyczne sztuki średniowiecza – określa, jaką rolę w średniowieczu odgrywała łacina 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rolę symboli i rytuałów w średniowiecznej komunikacji społecznej – opisuje rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa w średniowieczu – omawia średniowieczną filozofię i jej kierunki – prezentuje rozwój literatury świeckiej – określa znaczenie szkół katedralnych dla rozwoju edukacji średniowiecznej 	<p>antycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia rolę języków narodowych w średniowieczu 	
7. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> – zjednoczenie plemion mongolskich – podboje Czyngis-chana – Europejczycy w Chinach – dalsza ekspansja Mongołów – armia mongolska – podbój Rusi – inwazja mongolska na Węgry i Polskę – rozpad imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>haracz</i> – określa czas: najazdu Mongołów na Węgry (1241 r.), bitew pod Chmielnikiem i Legnicą (1241 r.) – tłumaczy, jakie były przyczyny sukcesów militarnych Mongołów – przedstawia inwazję mongolską na Węgry i Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Wielki Step</i>, <i>Złota Orda</i> – określa czas: przejęcia zwierzchnictwa nad Mongołami przez Temudżyna (1206 r.), podboju księstw ruskich przez Mongołów (1237 r.), najazdów mongolskich na Polskę (1241, 1259 i 1287 r.) – charakteryzuje postacie: Temudżyna (Czyngis-chana), Marca Polo – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Mongołów, Złotą Orde – przedstawia etapy budowania imperium mongolskiego w czasach rządów Czyngis-chana – omawia kontakty Europejczyków z 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>szamanizm</i>, <i>sinizacja</i> – określa czas: bitwy nad rzeką Kałką (1223 r.), rozpoczęcia odbudowy imperium mongolskiego przez Timura Chromego (1370 r.) – charakteryzuje postacie: Batu-chana, Kubilaja, Timura Chromego (Tamerlana) – wskazuje na mapie ziemie podbite przez Czyngis-chana – opisuje osadnictwo, religię i organizację plemion mongolskich – omawia proces jednoczenia plemion mongolskich – omawia podbój Rusi przez Mongołów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kurultaj</i>, <i>ulus</i>, <i>jarłyk</i> – określa czas: zajęcia Chin przez Mongołów (1279 r.), bitwy na równinie Mohi (1241 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.) – charakteryzuje postacie: Ugedeja, Hulagu – przedstawia historię imperium mongolskiego w XIII w. – omawia ekspansję mongolską przeciwko państwom muzułmańskim – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do rozpadu imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia oraz ocenia wpływ ekspansji mongolskiej na dzieje cywilizacji: europejskiej i azjatyckiej

			Chińczykami w średniowieczu – opisuje armię mongolską	– przedstawia działania Timura Chromego mające doprowadzić do odbudowy imperium mongolskiego		
8. Rozbicie dzielnicowe	– testament Bolesława Krzywoustego – walki o władzę po śmierci Bolesława Krzywoustego – upadek zasady senioratu – apogeum rozbicia dzielnicowego – Pomorze w okresie rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>seniorat</i> , <i>pryncypat</i> , <i>książę senior</i> , <i>książę junior</i> – określa czas ustawy sukcesyjnej wydanej przez Bolesława Krzywoustego (1138 r.) – charakteryzuje postacie: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego – wskazuje na mapie ziemię krakowską – omawia zapisane w ustawie sukcesyjnej postanowienia o charakterze politycznym i terytorialnym	– wyjaśnia znaczenie terminu <i>interdykt</i> – określa czas: wieców w Łęczycy (1141 i 1180 r.), zjazdu w Gąsawie (1227 r.) – charakteryzuje postacie: Henryka Sandomierskiego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego – wskazuje na mapie podział terytorialny państwa piastowskiego w 1138 r. – wymienia przyczyny wydania przez Bolesława Krzywoustego ustawy sukcesyjnej – przedstawia okoliczności upadku zasady senioratu – opisuje okoliczności, w których doszło do upadku zasady pryncypatu	– określa czas: konfliktu Władysława Wygnańca z książętami juniorami (1144 r.), wygnania Władysława Wygnańca i wyprawy Konrada III na Polskę (1146 r.), wyprawy Fryderyka I Barbarossy na Polskę (1157 r.), bitwy nad Mozgawą (1195 r.) – charakteryzuje postacie: Salomei, Piotra Włostowica, Fryderyka I Barbarossy, Świętopełka – przedstawia przebieg walk o władzę między synami Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia, jaką rolę odegrali książęta śląscy w dążeniach zjednoczeniowych państwa polskiego	– określa czas: porozumienia w Krzyszkowie (1157 r.), buntu możnych przeciwko Mieszkowi Staremu (1177 r.) – omawia historię Pomorza w okresie rozbicia dzielnicowego	– ocenia konsekwencje upadku zasad: senioratu i pryncypatu dla państwa polskiego
9. Rozwój gospodarczy ziem polskich w XII i XIII wieku	– przyczyny ożywienia gospodarczego – kolonizacja na prawie niemieckim – lokowanie wsi – powstanie miast i prawa lokacyjne	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonizacja na prawie niemieckim</i> , <i>społeczeństwo stanowe</i> – określa czas trwania kolonizacji na prawie niemieckim (XIII–XV w.)	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>umowa lokacyjna</i> , <i>immunitet</i> , <i>zasadźca</i> , <i>wolnizna</i> , <i>dziesięcina</i> , <i>sołtys</i> , <i>ława wiejska</i> , <i>podgródzie</i> , <i>prawo lokacyjne</i> , <i>wójt</i> , <i>szlachta</i>	– wyjaśnia znaczenie terminów: „ <i>Zwierciadło saskie</i> ”, „ <i>wolni goście</i> ” – określa czas: pierwszej lokacji miejskiej (Złotoryja – 1211 r.), przywileju borzykowskiego (1210 r.)	– wyjaśnia wpływ lokacji na prawie niemieckim na układ przestrzenny wsi – porównuje wygląd miast lokowanych na prawach: magdeburskim i	– porównuje rozwój gospodarczy Europy i ziem polskich – ocenia wpływ kolonizacji na prawie niemieckim na gospodarczy i społeczny rozwój państwa polskiego

	<ul style="list-style-type: none"> – początki społeczeństwa stanowego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kolonizację na prawie niemieckim – omawia społeczeństwo stanowe w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Wincentego Kadłubka – wskazuje na mapie zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wyjaśnia wpływ immunitetów na rozwój gospodarczy ziem polskich – omawia przyczyny i zasięg kolonizacji na prawie niemieckim – wymienia uprawnienia osadników i sołtysów wsi lokowanych na prawie niemieckim – przedstawia przyczyny ukształtowania się stanów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Henryka Kietlicza – wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego za ziemiach polskich w XII i XIII w. – omawia skutki gospodarcze i społeczne kolonizacji na prawie niemieckim – przedstawia proces lokowania wsi na prawie niemieckim – podaje korzyści płynące z lokacji wsi na prawie niemieckim – opisuje proces lokowania miast na prawie niemieckim – charakteryzuje proces kształtowania się społeczeństwa stanowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> lubeckim – tłumaczy wpływ przemian zachodzących w rolnictwie na powstawanie miast 	
10. Sąsiedzi Polski w XII i XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> – Marchia Brandenburska – Polska i Bałtowie w XIII w. – powstanie zakonu krzyżackiego – państwo krzyżackie w Prusach – rozpad Rusi Kijowskiej – Czechy w XIII w. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: sprowadzenia Krzyżaków do Polski (1226 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.) – charakteryzuje postać Konrada Mazowieckiego – przedstawia etapy budowania państwa krzyżackiego w Prusach – wyjaśnia przyczyny sukcesów Krzyżaków w walkach z Prusami 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>komtur</i> – określa czas: powstania Marchii Brandenburskiej (połowa XII w.), nadania Krzyżakom ziemi chełmińskiej (1228 r.), podboju Prus przez Krzyżaków (1283 r.), koronacji Wacława II (1300 r.), przyłączenia kawalerów mieczowych do zakonu krzyżackiego (1237 r.) – charakteryzuje postacie: Mendoga, Giedymina, 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: powstania Nowej Marchii (połowa XIII w.), przyjęcia chrztu przez Mendoga (1251 r.), nadania przywileju kruszwickiego (1230 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1235 r.), przeniesienia siedziby wielkiego mistrza krzyżackiego do Malborka (1309 r.), założenia zakonu kawalerów mieczowych w Inflantach (1202 r.) – charakteryzuje postać Albrechta Niedźwiedzia 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: powstania antykrzyżackiego (1260 r.), koronacji Daniela (1253 r.), otrzymania dziedzicznego tytułu królewskiego przez Przemysła Ottokara I (1198 r.), bitwy pod Dürnkruut (1276 r.) – charakteryzuje postacie: Chrystiana, Henryka II, Daniela, Przemysła Ottokara I, Przemysła Ottokara II 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia polityczne skutki powstania państwa zakonnego w Prusach

			<p>Hermann von Salzy, Waclawa II</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji krzyżackiej, ziemie chełmińską, Żmudź – omawia politykę polskich książąt dzielnicowych wobec Prus – tłumaczy, jaką rolę odgrywała twierdza krzyżacka w Malborku 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie etapy budowy państwa krzyżackiego w Prusach, Nową Marchię – wymienia etapy ekspansji Marchii Brandenburskiej na ziemiach polskich i jej skutki – omawia proces tworzenia się państwa litewskiego – opisuje powstanie zakonu krzyżackiego – przedstawia strukturę zakonu krzyżackiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny i skutki krucjat północnych – opisuje rozbięcie dzielnicowe Rusi Kijowskiej – omawia rozwój monarchii czeskiej w XIII w. 	
11. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – ziemie polskie w poł. XIII w. – przesłanki zjednoczenia państwa polskiego – walki o tron krakowski – koronacja Przemysła II – Przemysłidzi na tronie polskim – odnowa Królestwa Polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas koronacji Przemysła II (1295 r.) – charakteryzuje postacie: Przemysła II, Władysława Łokietka – przedstawia okoliczności pierwszej po okresie rozbitcia dzielnicowego koronacji królewskiej w Polsce i jej znaczenie dla procesu zjednoczeniowego 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: zamachu w Rogoźnie (1296 r.), koronacji Waclawa II (1300 r.), powrotu Władysława Łokietka z wygnania (1304 r.) – charakteryzuje postacie: Jakuba Świnki, Henryka IV Probusa, Waclawa II – wskazuje na mapie władztwa Henryka IV Probusa, Przemysła II i Waclawa II – wymienia zjednoczenia ziem polskich – omawia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>partykularyzm</i> – określa czas: synodu w Łęczycy (1285 r.), przywileju lutomyskiego (1291 r.), śmierci Waclawa II (1305 r.) – charakteryzuje postacie: Bolesława Wstydlwego, Bolesława Rogatki, Leszka Czarnego – omawia historię polityczną ziem polskich w poł. XIII w. – wyjaśnia okoliczności utraty zwierzchnictwa polskiego nad ziemią lubuską – opisuje panowanie czeskich Przemysłidów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: pierwszego turnieju rycerskiego na ziemiach polskich (1243 r.), układu w Kępnie (1288 r.) – charakteryzuje postać Mściwoja II – opisuje walki o tron krakowski po śmierci Leszka Czarnego – omawia okoliczności przejścia władzy w Polsce przez Waclawa II 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę Kościoła w dążeniach zjednoczeniowych – ocenia próby odbudowy państwowości polskiej pod koniec XIII i w pierwszej połowie XIV w.
SCHYLEK ŚREDNIOWIECZA						
1. Odrodzenie	– początek rządów	– określa czas: zajęcia	– określa czas: zajęcia	– określa czas: buntu	– określa czas:	– przedstawia i ocenia

<p>Królestwa Polskiego</p>	<p>Władysława Łokietka – utrata Pomorza Gdańskiego – walka o zjednoczenie kraju – odrodzona monarchia polska – konflikt z Krzyżakami i Czechami – ocena działalności Krzyżaków</p>	<p>Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków (1308/1309 r.), koronacji Władysława Łokietka (1320 r.) – charakteryzuje postać Władysława Łokietka – wskazuje na mapie ziemie wchodzące w skład państwa polskiego w czasach panowania Władysława Łokietka – przedstawia okoliczności utraty przez Polskę Pomorza Gdańskiego – omawia etapy odradzania się państwa polskiego w czasach rządów Władysława Łokietka</p>	<p>Krakowa, Małopolski i Pomorza Gdańskiego przez Władysława Łokietka (1306 r.), najazdu Brandenburczyków na Pomorze Gdańskie (1308 r.), rzezi Gdańska (1308 r.), odzyskania Wielkopolski przez Władysława Łokietka (1314 r.), bitwy pod Płowcami (1331 r.) – wskazuje na mapie ziemie polskie pozostające poza granicami państwa Władysława Łokietka, Płowce – wyjaśnia symboliczne i propagandowe znaczenie rzezi Gdańska – omawia okoliczności przejęcia władzy w Małopolsce i Wielkopolsce przez Władysława Łokietka – wymienia przyczyny, przebieg i skutki wojny z Krzyżakami</p>	<p>wójta Alberta (1312 r.), procesu w Inowrocławiu (1320–1321 r.), sojuszu czesko-krzyżackiego (1329 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1329–1332 r.) – charakteryzuje postacie: wójta Alberta, Jana Muskaty, Karola Roberta, Elżbiety Łokietkówny, Jana Luksemburskiego – opisuje okoliczności przejęcia władzy przez Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki buntu mieszczan krakowskich pod przywództwem wójta Alberta – przedstawia okoliczności oraz znaczenie uzyskania korony polskiej przez Władysława Łokietka – omawia przebieg i znaczenie bitwy pod Płowcami</p>	<p>przejęcia Wielkopolski przez Henryka Głogowskiego (1306 r.), zjazdu w Sulejowie (1318 r.), wydania bulli przez Jana XXII (1319 r.), przymierza polsko-litewskiego i sojuszu Polski z książętami zachodniopomorskimi (1325 r.), najazdu Polaków na Brandenburgię (1326 r.), wyprawy Jana Luksemburskiego na Małopolskę (1327 r.) – charakteryzuje postacie: sędziego Boguszy, Henryka Głogowskiego – omawia politykę budowania sojuszków przez Władysława Łokietka</p>	<p>kontrowersyjne opinie na temat działalności Krzyżaków oraz prowadzonej przez nich polityki</p>
<p>2. Monarchia Kazimierza Wielkiego</p>	<p>– początek rządów Kazimierza Wielkiego – zawarcie pokoju z Czechami – rozstrzygnięcie sporu z Krzyżakami – podbój Rusi Halickiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu <i>Akademia Krakowska</i> – określa czas: koronacji Kazimierza Wielkiego (1333 r.), utworzenia Akademii Krakowskiej (1364 r.) – charakteryzuje postać</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przymus drożny, prawo składu</i>, Statut piotrkowski, Statut wiślicki, <i>Korona Królestwa Polskiego</i> – określa czas: zjazdów w Wyszehradzie (1335 i 1339 r.), pokoju w</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bojar, sukcesja</i> – określa czas: zhołdowania Mazowsza przez Kazimierza Wielkiego (1351 r.), sądu papieskiego w Warszawie (1339 r.), wypraw Kazimierza Wielkiego na</p>	<p>– określa czas: zajęcia ziemi wschowskiej przez Polskę (1343 r.), konfliktu polsko-czeskiego (1345 r.), włączenia księstwa płockiego do państwa polskiego (1351 r.) – charakteryzuje</p>	<p>– ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – polityka gospodarcza – polityka wewnętrzna – założenie uniwersytetu w Krakowie – sprawa sukcesji – ocena panowania Kazimierza Wielkiego 	<p>Kazimierza Wielkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie ziemie odziedziczone i przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego – wymienia reformy Kazimierza Wielkiego, które najbardziej przyczyniły się do awansu cywilizacyjnego Polski w XIV w. 	<p>Namysłowie (1348 r.), pokoju w Kaliszu (1343 r.), przyłączenia Rusi Halickiej do Polski (1340 r.), wydania <i>Statutu wiślickiego</i> i <i>Statutu piotrkowskiego</i> (1346 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie granice Korony Królestwa Polskiego – charakteryzuje stosunki polsko-czeskie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – przedstawia stosunki polsko-krzyżackie w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia postanowienia pokojów: w Kaliszu i Namysłowie – opisuje akcję kolonizacyjną na ziemiach polskich w XIV w. i jej skutki gospodarcze – omawia rozwój handlu – wyjaśnia kodyfikację prawa w Polsce i jej skutki – prezentuje organizację Akademii Krakowskiej i znaczenie tej uczelni 	<p>Ruś (1340–1366 r.), nadania przywileju Żydom (1334 r.), układu w Budzie (1355 r.), zjazdu monarchów w Krakowie (1364 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Jana Luksemburskiego, Ludwika I Wielkiego – prezentuje okoliczności przejęcia władzy przez Kazimierza Wielkiego – przedstawia podbój Rusi Halickiej i jego skutki – określa kierunki rozwoju gospodarczego Polski w XIV w. – omawia reformę monetarną przeprowadzoną przez Kazimierza Wielkiego – wymienia zmiany, które zaszły w administrowaniu państwem – charakteryzuje usprawnianie systemu sądownictwa w Polsce w czasach rządów Kazimierza Wielkiego – opisuje problem sukcesji po Kazimierzu Wielkim i sposób jego rozwiązania 	<p>postacie: Karola IV Luksemburskiego, Bolesława III, Jerzego II Trojdenowica, Bogusława V</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia położenie międzynarodowe Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego – omawia okoliczności włączenia Mazowsza w strefę wpływów państwa polskiego – opisuje relacje między Kazimierzem Wielkim a Kościołem 	
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie potęgi Francji – geneza konfliktu Anglii z Francją – wojna stuletnia 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas wojny stuletniej (1337–1453 r.) – opisuje przyczyny wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekonkwista</i> – określa czas: bitwy pod Crécy (1346 r.), zdobycia Grenady (1492 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gallikanizm</i>, Złota bulla – określa czas: bitwy pod Maupertuis (1356 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>kolegium siedmiu elektorów</i> – określa czas: bitwy pod Courtrai (1320 r.), 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia wpływ średniowiecznych konfliktów zbrojnych na rozwój poczucia tożsamości narodowej

	<ul style="list-style-type: none"> – wojna „Dwóch Róż” w Anglii – monarchia burgundzka – cesarstwo niemieckie w XIII w. – panowanie Luksemburgów – wojny szwajcarskie – rekonkwista na Półwyspie Iberyjskim 		<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Joanny d’Arc, Karola VII – przedstawia pozycję Francji w Europie w XIII i XIV w. – tłumaczy militarne znaczenie bitwy pod Crécy – omawia rolę Joanny d’Arc w wojnie stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> bitwy pod Azincourt (1415 r.), spalenia na stosie Joanny d’Arc (1431 r.), wydania <i>Złotej bulli</i> (1356 r.), przejęcia władzy w Niemczech przez Habsburgów (1438 r.), pokoju w Bazylei (1499 r.), wojny „Dwóch Róż” (1455–1485 r.) – charakteryzuje postacie: Filipa Pięknego, Filipa VI, Edwarda III, Rudolfa I Habsburga, Karola IV Luksemburga – wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew z okresu wojny stuletniej, państwa chrześcijańskie na Półwyspie Iberyjskim – omawia przebieg działań wojennych w czasie wojny stuletniej – wyjaśnia przyczyny i skutki wojny „Dwóch Róż” w Anglii – opisuje walkę Szwajcarów o niezależność – charakteryzuje walki o tron cesarski w Niemczech w XIII i XIV w. – przedstawia główne etapy rekonkwisty na Półwyspie Iberyjskim 	<ul style="list-style-type: none"> przejęcia władzy we Francji przez Walezjuszków (1328 r.), pokoju w Brétigny (1360 r.), rozejmu w Brugii (1375 r.), oswobodzenia Orleanu (1429 r.), pokoju w Arras (1435 r.), pokoju w Senlis (1493 r.), zjazdu w Rhense (1338 r.), powstania sejmu związkowego (1415 r.), początku rekonkwisty (718 r.), bitwy pod Navas de Tolosa (1212 r.) – charakteryzuje postacie: Edwarda (Czarnego Księcia), Jana Dobrego, Karola V, Henryka IV Lancastera, Karola VI, Henryka V, Karola Śmiałego, Maksymiliana I, Pelagiusza – omawia powiązania dynastyczne Kapetyngów i Plantagenetów oraz konsekwencje tych związków – przedstawia historię polityczną monarchii burgundzkiej – wyjaśnia, do jakich zmian w dziedzinie wojskowości doszło w 	Europejczyków
--	---	--	--	--	--	---------------

					wyniku wojen toczonych w XIV i XV w.	
4. Kryzys u schyłku średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> – „czarna śmierć” – kryzys gospodarczy – bunty społeczne – upadek rycerstwa – niewola awiniońska – papieży – spory o istotę Kościoła – ruchy reformatorskie w Kościele 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu „czarna śmierć” – określa czas epidemii dżumy (1347–1352 r.) – przedstawia skutki społeczne i gospodarcze „czarnej śmierci” 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>niewola awiniońska</i> – określa czas: niewoli awiniońskiej (1309–1377 r.), wielkiej schizmy zachodniej (1378–1417 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), spalenia na stosie Jana Husa (1415 r.) – charakteryzuje postacie: Marcina V, Jana Husa – wskazuje na mapie kierunki rozprzestrzeniania się dżumy, obszary Europy nieobjęte epidemią „czarnej śmierci” – przedstawia okoliczności rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” w Europie – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu papieżstwa w XIV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: „<i>taniec śmierci</i>”, <i>żakeria</i>, <i>koncyliaryzm</i>, <i>kurializm</i>, <i>list żelazny</i> – określa czas: żakerii (1358 r.), soboru w Pizie (1409 r.), soboru w Bazylei (1431 r.) – charakteryzuje postacie: Bonifacego VIII, Filipa Pięknego, Johna Wiklefa – wymienia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu gospodarczego w XIV w. – omawia przyczyny i skutki buntów społecznych w XIV-wiecznej Europie – przedstawia przyczyny upadku średniowiecznego rycerstwa – tłumaczy rolę soboru w Konstancji dla przezwyciężenia kryzysu w Kościele 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>lollardowie</i> – określa czas: powstania chłopskiego we Flandrii (1323–1328 r.), powstania Wata Tylera (1381 r.), unii florenckiej (1439 r.) – charakteryzuje postacie: Wata Tylera, Jana XXIII – omawia ruchy reformatorskie w Kościele w XIV i XV w. – tłumaczy, na czym polegała XIV-wieczna koncepcja nowej pobożności 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia stosunek średniowiecznych Europejczyków do Żydów
5. Początki rządów Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – Andegawenowie na tronie polskim – pogańska Litwa – unia Polski z Litwą w Krewie – współpraca polsko-litewska – unia w Horodle – polityka 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas unii w Krewie (1385 r.) – charakteryzuje postacie: Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły – wskazuje na mapie terytorium Polski i Litwy po unii w Krewie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminu <i>unia personalna</i> – określa czas: wydania przywileju koszyckiego (1374 r.), unii w Horodle (1413 r.), przywileju jedlneńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), koronacji Władysława II 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów (1370 r.), koronacji Jadwigi Andegaweńskiej (1384 r.), koronacji Władysława Jagiełły (1386 r.), unii wileńsko-radomskiej (1401 r.) 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: sojuszu Witolda z Krzyżakami (1398 r.), bitwy nad Worskłą (1399 r.) – przedstawia dzieje Litwy do czasu unii polsko-litewskiej w Krewie 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka

	dynastyczna Jagiełły	– wymienia postanowienia unii w Krewie oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego	Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.) – charakteryzuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Witolda, Kazimierza Jagiellończyka, Władysława II Jagiellończyka – wskazuje na mapie Żmudź, Krewa, Horodło – wymienia postanowienia przywileju koszyckiego – omawia okoliczności zawarcia unii krewskiej – podaje postanowienia unii w Horodle oraz omawia jej znaczenie dla państw: polskiego i litewskiego	– charakteryzuje postacie: Giedymina, Olgierda, Kiejstuta – przedstawia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – omawia znaczenie przywileju koszyckiego dla państwa polskiego – opisuje stosunki polsko-litewskie do czasu unii w Horodle – wymienia okoliczności zawarcia unii horodelskiej – opisuje politykę dynastyczną Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka		
6. Wojny z zakonem krzyżackim	– stosunki z Krzyżakami – przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego – wielka wojna z zakonem krzyżackim – bitwa pod Grunwaldem – I pokój w Toruniu – spór polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji – dalsze walki z Krzyżakami – opozycja stanowa	– określa czas: wielkiej wojny z zakonem krzyżackim (1409–1411 r.), bitwy pod Grunwaldem (15 VII 1410 r.), I pokoju w Toruniu (1411 r.), wojny trzynastoletniej (1454–1466 r.), II pokoju toruńskiego (1466 r.) – charakteryzuje postacie: Władysława Jagiełły, Witolda, Ulricha von Jungingena, Kazimierza Jagiellończyka	– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>Związek Pruski, inkorporacja</i> – określa czas: oblężenia Malborka (VII–IX 1410 r.), bitwy pod Koronowem (10 X 1410 r.), soboru w Konstancji (1414–1418 r.), powstania Związku Pruskiego (1440 r.), aktu inkorporacji Prus do Polski (1454 r.), bitwy pod Świecinem (1462 r.), bitwy na Zalewie Wiślanym (1463 r.) – charakteryzuje postacie:	– określa czas: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1409 r.), zajęcia ziemi dobrzyńskiej przez Krzyżaków (1409 r.), „wojny głodowej” (1414 r.), podpisania traktatu melneńskiego (1422 r.), pokoju w Brześciu Kujawskim (1435 r.), bitwy pod Chojnicami (1454 r.), przejęcia Malborka przez Polaków (1457 r.) – charakteryzuje postacie: Henryka von Plauena,	– określa czas: powstania antykrzyżackiego na Żmudzi (1401 r.), walk litewsko-krzyżackich (1403–1404 r.), pokoju w Raciążu (1404 r.), rozejmu polsko-krzyżackiego (1410 r.), zjazdu w Lubowli (1412 r.), bitwy pod Dąbkami (1431 r.), wojny polsko-krzyżackiej (1431–1435 r.), bitwy pod Wilkomierzem (1435	– ocenia politykę Władysława Jagiełły i Kazimierza Jagiellończyka wobec zakonu krzyżackiego w XV w.

	<p>w państwie zakonnym – wojna trzynastoletnia</p>	<p>– omawia przyczyny i skutki wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wymienia postanowienia I pokoju w Toruniu – podaje przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego</p>	<p>Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina – wskazuje na mapie miejsca bitew polsko-krzyżackich stoczonych podczas wielkiej wojny i wojny trzynastoletniej – omawia postanowienia I i II pokoju toruńskiego – opisuje przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – przedstawia militarne i polityczne znaczenie zwycięstwa sił polsko-litewskich pod Grunwaldem – charakteryzuje przebieg wojny trzynastoletniej – określa znaczenie II pokoju toruńskiego dla państwa polsko-litewskiego</p>	<p>Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica, Zawiszy Czarnego – wskazuje na mapie kierunki działań wojsk polskich i krzyżackich podczas wielkiej wojny oraz wojny trzynastoletniej – omawia stosunki Polski i Litwy z państwem krzyżackim na pocz. XV w. – wyjaśnia okoliczności pojawienia się opozycji stanowej w państwie zakonnym – opisuje działalność Związku Pruskiego</p>	<p>r.), powstania Związku Jaszczurczego (koniec XIV w.) – charakteryzuje postacie: Zygmunta Luksemburskiego, Mikołaja z Ryńska – opisuje próby realizacji przez Polskę i Litwę programu rewindykacji Żmudzi, Pomorza Gdańskiego, ziem: chełmińskiej oraz michałowskiej w pierwszej połowie XV w.</p>	
<p>7. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku</p>	<p>– Czechy w czasach panowania Luksemburgów – pojawienie się husytyzmu – wojny husyckie – armia husycka – powstanie imperium osmańskiego – Węgry w XV w. – uniezależnienie się Rusi od Mongołów</p>	<p>– określa czas: spalenia Jana Husa na stosie (1415 r.), wojen husyckich (1419–1436 r.) – charakteryzuje postać Jana Husa – omawia przyczyny i skutki wojen husyckich</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>husytyzm</i>, <i>artykuły praskie</i> – określa czas: ogłoszenia artykułów praskich (1420 r.), bitwy pod Warną (1444 r.), zajęcia Konstantynopola (1453 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Czech (1471 r.), koronacji Władysława II Jagiellończyka na króla Węgier (1490 r.), bitwy pod Mohaczem (1526 r.) – charakteryzuje postacie:</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminów: <i>utrakwiści</i> (<i>kalikstyni</i>), <i>taboryci</i>, <i>kompaktaty praskie</i> – określa czas: bitwy pod Lipanami (1434 r.), przyjęcia kompaktatów praskich (1436 r.), bitwy na Kulikowym Polu (1380 r.), uwolnienia się Rusi od podległości wobec Tatarów (1480 r.) – charakteryzuje postacie: Jana Luksemburskiego, Karola IV, Zygmunta Luksemburskiego, Jana</p>	<p>– określa czas: przejścia władzy w Czechach przez Jana Luksemburskiego (1311 r.), założenia uniwersytetu w Pradze (1348 r.), detronizacji Zygmunta Luksemburskiego przez praski sejm (1421 r.), bitew pod Kutną Horą i Nemeckim Brodem (1422 r.), przejścia władzy przez Jerzego z Podiebradów (1458 r.), bitwy na Kosowym</p>	<p>– omawia i ocenia zmiany układu sił politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w XV w.</p>

			<p>Władysława III Warneńczyka, Władysława II Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa, w których panowali Jagiellonowie – przedstawia okoliczności pojawienia się husytyzmu – wymienia postulaty religijne husytów – wyjaśnia okoliczności, w których Jagiellonowie przejęli trony: czeski i węgierski 	<p>Žižki, Jerzego z Podiebradów, Macieja Korwina, Osmana I, Mehmeda II, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogiego</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie kierunki ekspansji imperium osmańskiego w XV w. – omawia panowanie Luksemburgów w Czechach – opisuje rozwój husytyzmu i stosunek cesarstwa do tego ruchu religijnego – charakteryzuje przebieg wojen husyckich – przedstawia historię polityczną Węgier w XV w. – charakteryzuje powstanie imperium osmańskiego – prezentuje proces uniezależnienia się Rusi od Mongołów – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Wielkie Księstwo Moskiewskie stało się „trzecim Rzymem” 	<p>Polu (1389 r.), bitwy pod Nikopolis (1396 r.), bitwy pod Ankarą (1402 r.), przejścia władzy na Węgrzech przez Macieja Korwina (1458 r.), bitwy na jeziorze Pejpus (1242 r.), zdobycia Nowogrodu Wielkiego (1478 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Wacława IV, Jana V Paleologa, Aleksandra Newskiego, Mamaja, Tochtamysza – wskazuje na mapie kierunki ekspansji Wielkiego Księstwa Moskiewskiego w XV w. – omawia uzbrojenie i sposób walki armii husyckiej – określa znaczenie polityczne i gospodarcze Nowogrodu Wielkiego 	
8. Monarchia polska w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany w administracji polskiej w XIII w. – władza monarsza i urzędy centralne – dwór monarszy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sejm walny</i>, <i>sejmik ziemski</i>, <i>izba poselska</i>, <i>senat</i>, <i>gospodarka folwarczna</i> – określa czas zwołania 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wojewoda</i>, <i>Korona Królestwa Polskiego</i>, <i>monarchia elekcyjna</i>, <i>starosta</i>, <i>przywilej generalny</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie terminów: <i>taksy wojewodzińskie</i>, <i>sąd podkomorski</i>, <i>sąd ziemski</i>, <i>sąd grodzki</i>, <i>sejm prowincjonalny</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia podział administracyjny państwa polskiego – wyjaśnia, jaki wpływ na podział administracyjny Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia rolę króla w monarchii elekcyjnej w czasach panowania Jagiellonów – ocenia wpływ przywilejów szlacheckich

	<ul style="list-style-type: none"> – podział administracyjny – administracja lokalna – rozwój reprezentacji stanowej – przywileje szlacheckie – cechy polskiej monarchii stanowej – początki gospodarki folwarczej 	<p>pierwszego sejm walnego (1493 r.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Władysława Jagiełły, Kazimierza Jagiellończyka – wymienia cechy charakterystyczne gospodarki folwarczej – omawia cechy polskiej monarchii stanowej 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: przywileju koszyckiego (1374 r.), przywileju jedlnieńsko-krakowskiego (1430 i 1433 r.), statutów nieszawskich (1454 r.), konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.) – charakteryzuje postacie: Ludwika Węgierskiego, Jana Olbrachta, Aleksandra Jagiellończyka – opisuje dwór monarszy i jego funkcjonowanie – wyjaśnia znaczenie idei monarchii wyrażonej w Koronie Królestwa Polskiego – wymienia najważniejsze szlacheckie przywileje polityczne i omawia ich postanowienia 	<ul style="list-style-type: none"> – określa czas: przywileju z Budy (1355 r.), przywileju czerwińskiego (1422 r.), przywileju warckiego (1423 r.), przywileju piotrkowskiego (1496 r.) – wymienia zasady ustrojowe monarchii elekcyjnej w Polsce – omawia zmiany w administracji polskiej w XIII w. – przedstawia różnice między urzędami nadwornymi i koronnymi – opisuje instytucje administracji lokalnej w Polsce i ich kompetencje – podaje najważniejsze szlacheckie przywileje gospodarcze i omawia ich postanowienia – charakteryzuje proces tworzenia się reprezentacji stanowej w Polsce 	<p>miało rozbić dzielnicowe</p>	<p>na funkcjonowanie państwa polskiego w XV i na początku XVI w.</p>
<p>9. Kultura polska w średniowieczu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – początki kultury łacińskiej – pierwsze zabytki kultury polskiej – ośrodki życia kulturalnego – początki polskiego dziejopisarstwa – rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – rola Akademii 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Galla Anonima, Mikołaja Kopernika – wymienia cechy charakterystyczne kultury polskiego średniowiecza. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Wincentego Kadłubka, Wita Stwosza, Jana Długosza – wskazuje ośrodki życia kulturalnego w średniowiecznej Polsce i omawia ich działalność – omawia początki polskiego dziejopisarstwa – określa znaczenie Akademii Krakowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postacie: Iwona Odrowąża, Stanisława ze Skarbimierza, Pawła Włodkowica – przedstawia pojawienie się kultury łacińskiej w Polsce – wyjaśnia, jaką rolę odgrywali zagraniczni misjonarze w X i XI w. – określa rolę zakonów 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Witelona – omawia rozwój cywilizacyjny Polski w XIII w. – porównuje kulturę średniowiecza polskiego i europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia i ocenia wpływ chrześcijaństwa na przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich

	<p>Krakowskiej – literatura w późnym średniowieczu – architektura i sztuka romańska oraz gotycka na ziemiach polskich</p>		<p>dla rozwoju cywilizacyjnego średniowiecznej Polski – wymienia cechy charakterystyczne sztuki polskiej w średniowieczu – opisuje rozwój architektury w Polsce do XV w.</p>	<p>dla rozwoju cywilizacyjnego średniowiecznej Polski – wymienia przykłady średniowiecznego kultu świętych – omawia rozwój literatury polskiej w późnym średniowieczu – prezentuje rozwój szkolnictwa w średniowiecznej Polsce</p>		
--	---	--	--	--	--	--